

YOUTUBE'DAKİ “ALAMANYA” AĞITLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Dicle DEMİRBAŞ**

Özet

İnsanlar hayatları boyunca yaşadıkları heyecanları, sevinçleri, acıları sözlere dökmüştür. Ağıtlar da insanların acılarını ifade ettikleri araçların başında gelmiştir. Ağıtların sadece ölüm olayı karşısında söylendiği düşünülse de zamanla pek çok konu üzerine söylendiği görülmüştür. Bu konuların başında da göçe bağlı olarak ortaya çıkan gurbet olgusu gelmektedir. İnsanların başta iklim koşulları, savaş, kıtlık gibi durumlar karşısında gerçekleştirdiği göç, son zamanlarda ekonomi ve eğitim başta olmak üzere pek çok etken yüzünden gerçekleşmektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan ekonomi odaklı girişimler, 1960'lı yıllarda Batı Avrupa ülkelerine işgücü göçünü başlatmış ve Türkiye'den, başlarda ağırlıklı olarak erkek olmak üzere, kadın erkek pek çok kişinin başta Almanya olmak üzere birçok Batı Avrupa ülkesine göç etmesine sebep olmuştur. İlk zamanlar bir araba, bir tarla veya bir ev alabilmek gayesiyle geçici olarak düşünülen göç, zamanla Türk işçilerin ailelerini de yanlarına almasıyla kalıcı olmuştur. Dolayısıyla başta misafir işçi olarak görülen Türkler, kalıcı olmalarıyla birlikte Almancı/Alamancı olarak ifade edilmişlerdir. Başta sadece Almanya'da yaşayan Türkler için kullanılan tabir, zamanla tüm Avrupa ülkelerindeki Türkler için kullanılmaya başlamıştır.

Arkasında sevdiklerini bırakan, dilini dahi bilmedikleri bir ortama giren, farklı kültürler gören Türk işçisi bu duruma alışmakta zorlanmış ve yaşadıkları zorlukları ve hüznü sözlere dökmüştür. Ülkesinden uzakta kalan Türk işçisinin ve sılıda kalan sevdiklerinin yaşadıklarını anlatan türküler/ağıtlar ve şiirler başlarda plaklara, kasetlere ve CD'lere kaydedilerek piyasaya sürülmüş, teknolojinin gelişmesi ve internetin hayatın vazgeçilmezleri arasında yer almasıyla sosyal paylaşım ve video paylaşım sitelerinde paylaşılarak geniş kitlelere ulaştırılmıştır. Video paylaşım sitelerinin başında gelen YouTube da bu görevi en iyi şekilde yerine getiren platformlardan olmuştur.

Bu çalışmada, gerek Alamancı olarak ifade ettiğimiz Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklerin gerekse sılıda kalan sevdiklerinin söylediği ve YouTube'da paylaştığı ağıtlar incelenmiştir. Ağıtlar, şekil, konu ve izlenme oranları, videolardaki bazı hususiyetler, altlarına yapılan yorumlar gibi pek çok yönden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ağıt, Almanya, elektronik ortam, gurbet, YouTube.

AN ASSESSMENT OF THE GERMANY LAMENTS ON YOUTUBE

Abstract

People put into words the excitement, joy and pain they have experienced throughout their lives. Laments has also been one of the primary means by which people express their pain. Although the laments are thought to be said only in the death event, it has been seen that it has been said on many subjects over time. The event of expatriate that arising due to migration comes first among these subjects. Migration of people intially realized against climatic conditions, war, famine has been happening recently due to many factors, especially economy and education. Economy oriented initiatives that started especially after the Second World War, started labor migration to Western Eutopean countries in the 1960s and it has caused many people, mainly men, men and

* Bu çalışma, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında devam etmekte olan “Almanya Ağıtları” başlıklı doktora tezi çerçevesinde üretilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, dicledemirbas@hotmail.com ORCID: 0000-0001-7292-258X

Gönderim Tarihi: 16 Kasım 2020

Kabul Tarihi: 27 Kasım 2020

women to migrate to many European countries, especially Germany from Turkey. Migration, which is primarily considered as temporary in order to buy a car, a field or a house, over time it became permanent with the Turkish workers taking their families with them. Therefore, Turkish people, who are seen as guest workers in the first, by the fact that permanent they have been stated as *Almancı / Alamancı*. The term used first only for Turkish people living in Germany, it started to be used for Turkish people in all European countries with time.

Turkish worker who leaves his/her loved ones behind, enters an environment where don't even know the language and sees different cultures, had trouble adjusting to this situation and put their live difficulties and sadness into words. Folk songs / laments and poems describing the experiences of Turkish workers who are away from their homeland and their loved ones staying in the country, released primarily recorded on records, tapes and CDs, with the development of technology and the fact that the internet is among the indispensable parts of life, it has been shared on social sharing and video sharing websites and delivered to the masses. YouTube, which is one of the leading video sharing sites, has also been one of the platforms that best performs this task.

In this study, laments were examined that said of Turkish people living in European countries which we refer to as *Almancı*, and their loved ones in the back and laments shared on YouTube. Laments have been evaluated in many ways, such as, figure, subject and viewing rates, some features in the videos, comments made under them.

Key Words: Lament, Alamanya, electronic environment, expatriate, YouTube

Ø. Giriş

Halk kültürü ürünlerinin özelde de halk edebiyatı ürünlerinin devamlılığının sağlanması, gelişen koşullara ayak uydurulmasına bağlıdır. Folklor mahsülleri ve hadiseleri, işlevleri vasıtasıyla yeni oluşumlara uyum sağlamak ve hayatîyetlerini sürdürebilmektedir. Fonksiyonunu yitiren veya yeni oluşumlara uyum sağlayamayan mahsul ve hadiseler ise tarih içindeki yerlerini almaktadır (Günay, 1996, s. 10). Kültürel unsurların devamlılığının sağlanabilmesi için, değişen şartlara paralel olarak birincil sözlü kültür ortamından¹ yazılı kültür ortamına, yazılı kültür ortamından da ikincil sözlü kültür ortamına² geçilmiştir.

Teknolojinin hayatımızın her alanında etkili olması, kullanımını da zorunlu hale getirmiştir. Gelişen teknolojiyle birlikte hem kültürel unsurlar kayıt altına alınarak muhafaza edilmiş hem de kültürel unsurların geniş kitlelere ulaşmasının önü açılmıştır.

Konuya âşık edebiyatı özelinde bakacak olursak, Türkiye’de elektronik kültür ortamının başlangıcı 1900’lü yılların başında gramofonla olmuştur. Gramofonu takip eden en mühim yeniliklerden birisi ise radyo olmuştur. 1940’lardan itibaren Muzaffer Sarısözen’in, çoğunlukla âşıkları “Yurttan Sesler” adlı radyo programında ağırlaması, pek çok âşığın ülke çapında tanınmasını sağlamıştır

¹ Yazı ve matbaa kavramlarının varlığını bile bilmeyen, iletişimin yalnız konuşma dilinden oluştuğu kültürler *Birincil Sözlü Kültür* olarak nitelendirilir (Ong, 2010: 23).

² Günümüz ileri teknolojiyle yaşantımıza giren telefon, radyo, televizyon ve diğer elektronik araçların “sözlü” nitelikleri, üretimi ve işlevi önce yazı ve metinden çıkıp sonra konuşma diline dönüştüğü için *İkincil Sözlü Kültür* olarak nitelendirilir (Ong, 2010: 23-24).

(Çobanoğlu, 2000, s. 153). Radyoyu izleyen bir diğer teknolojik yenilik 1960’larda kullanımı yaygınlaşan ve söz, ezgi ve müziğin kaydedilerek dondurulması olarak ifade edilen plaklar olmuştur. Bu yeniliği ise 1970’lerden sonra kasetler takip etmiştir. Yine bu dönemde televizyonlarda da yayınlar yaygınlaşmış, âşıklar bu programlarda boy göstermeye başlamışlardır (Çobanoğlu, 2000, s. 153). Bu gelişmelerle birlikte yerel seviyedeki sanatçıların ve ürünlerinin artık ulusal seviyeye eriştikleri hatta dünyanın dört bir yanına ulaştıkları söylenebilir.

Özkul Çobanoğlu, elektronik kültür ortamına geçişte 1960’lı yıllarda Batı Avrupa ülkelerine başlayan işçi göçünün önemli görev üstlendiğini belirtmektedir (2000, s. 154). İşgücü göçüyle birlikte Batı Avrupa ülkelerinde çalışmaya başlayan insanlar ekonomik olarak Türkiye’den daha müreffeh bir seviyeye erişmişlerdir. Bu durum da memleketlerine daha fazla yatırım yapmalarına, daha fazla döviz ve değerli eşya getirmelerine imkân sağlamıştır. Gurbetçilerin kanunî ve kaçak yollardan getirdikleri transistörlü radyo, pikap ve kasetçalarlar elektronik kültür ortamının yurt içinde yaygınlaşmasını sağlamış, böylece âşık tarzı mahsullerin elektronik kültür ortamında üretilmesinin yolu açılmıştır (Çobanoğlu, 2000, s. 154-155).

Günümüze gelindiğinde ise internetin yaygın olarak kullanılması yeni teknolojik gelişmeleri beraberinde getirmiştir. İnsanlar tarafından sosyal paylaşım ve video paylaşım siteleri aktif olarak kullanılmakta, türkü, ağıt, halk hikâyesi gibi pek çok halk kültürü ürünü amatör ve profesyonel kişilerce bu sitelerde paylaşılmakta, dünyanın dört bir yanındaki kullanıcılara ulaştırılabilmektedir. Yine plak ve kasetlerin artık neredeyse kullanılmaması bu ürünlere erişimi zorlaştırırken ağırlıklı olarak müzik şirketleri tarafından plak ve kasetlerin video paylaşım sitelerinde paylaşılması hem ulaşılabilirlik adına hem de geniş kitlelerin haberdar olması adına olumlu gelişmeler olarak görülmektedir.

Bu çalışmada, YouTube’daki Alamanya ağıtları incelenecek ve ağıtların elektronik kültür ortamındaki varlığına dikkat çekilecektir. İncelemeye geçmeden önce, konu ağıt, işgücü göçü ve Alamanya ile de ilgili olduğu için bu kavramlar hakkında bilgiler verilecek ardından da YouTube’daki Alamanya ağıtları çeşitli yönlerden incelenmeye çalışılacaktır.

1. Ağıt Hakkında

İnsanoğlu var olduğu andan itibaren duygularını çeşitli şekillerde ifade etmiştir. Sözler kimi zaman ninni, kimi zaman türkü, kimi zaman da ağıt olarak dökülmüştür dillerden. Türklerin geçmişten günümüze yaşadığı göçler, savaşlar, kıtlıklar ve hayatın olağan akışında gerçekleşen ayrılıklar ve ölümler göz önüne alındığında insanların acılarını ifade etmek için ağıtlara başvurduğunu ve bu yüzden de Türk kültüründe ağıtların önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. Ağıtın ortaya çıkışı konusunda net bilgiler olmasa da insanoğlunun büyük bir acı karışığında, olağan konuşmalarının etkili olmadığı durumlarda seslerini

yükselterek o duyguyu daha anlaşılır kılmaya çalıştıkları söylenebilir (Çakmak, 2016, s. 38).

Ağıt denilince aklımıza hemen ölüm gelir. Pek çok araştırmacı da ağıtın ölüm şiiri olduğu konusunda hemfikirdir. İlhan Başgöz, “Ölü getirilirken yahut ölü kalktıktan sonra edilen ağıtlar, etrafındakilerin hafızasında yaşıyor.” (1986, s. 245) derken ağıtı ölüm şiiri olarak kabul ettiğini göstermiş olur. Nevzat Gözaydın da “Uzun hava olarak kabul edilen ve usulsüz türküler içinde yer alan ağıt, genellikle bir kişinin zamansız sayılan ölümünden sonra yakınları veya bir ağıtçı kadın tarafından söylenen türküdür.” (1989, s. 30) şeklinde bir tanım yapmıştır. Bu araştırmacılar dışında Yaşar Kemal (1992), Fuzuli Bayat (2011), Ensar Aslan (2010) gibi pek çok araştırmacı da ağıtı ölüm şiiri olarak tanımlamışlardır.

Ağıtlar ağırlıklı olarak ölüm olayının ardından söylene de aslında pek çok durum karşısında duyguların ağıt şeklinde ifade edildiği görülür. Erman Artun ağıtın acı bir olayın özellikle de ölüm olayının ardından söylenen halk türkülleri olduğunu belirtir ve şöyle devam eder: “Önceleri yalnızca ölümlerin ardından söylenen ağıtlar, zamanla çeşitli konularda söylenmeye başlanmış; dünyanın faniliği, ömrün kısalığı, ihanet, kıskançlık, sadakatsizlik, feleğe sitem de ağıt konusu olmuştur.” (2012, s. 60).

Şükrü Elçin’in ağıt tanımı ise şu şekildedir: “İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme üzüntü, telaş, korku ve heyecan ânındaki feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, şikâyetlerini düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türküllere Batı Türkçesinde umumiyetle ‘ağıt’ adı verilir.” (1990, s. 1).

Salahaddin Bekki ağıtın daha çok ölüm karşısında duyulan çaresizliğin, üzüntünün sonucu olarak ortaya çıktığını belirtse de “Gurbete çıkma, umutsuzluk, çaresizlik, kimsesizlik, sıla özlemi, hapishaneye düşme, ihanete uğrama, savaş, sel, depresyon, yangın ve yoksulluk gibi insanı sarsan ve derinden etkileyen her olay karşısında ağıt yakılabileceği gibi, baba evinden uzaklaşırken gelinin ruhunda ortaya çıkan karmaşık duyguları ifade etmek için söylenen kına türkülleri de ağıt içinde düşünülebilir.” (2004, s. 100) şeklinde bir tanım yaparak ağıtın pek çok konuda ve durum karşısında söylenebildiğini detaylı şekilde dile getirir. Tanımlarını verdiğimiz araştırmacılar dışında Esmâ Şimşek (1993), Muhan Bali (1997), İsmail Görkem (2001), Pertev Naili Boratav (1997), Aysel Özen (2011), Doğan Kaya (2007) ile Fatma Ahsen Turan ve Ezgi Bolçay (2010) gibi araştırmacılar da ağıtların sadece ölüm üzerine değil daha pek çok farklı konu ve durum üzerine söylendiğini ifade etmişlerdir.

Ağıt, halk edebiyatındaki pek çok türle yakın ilişki içindedir. Bunların başında da türkü gelmektedir. Zaten pek çok araştırmacı ağıtı türkünün bir türü olarak tanımlamaktadır. Fuzuli Bayat, Anadolu’daki pek çok halk türküsünün ortaya çıkışında ağıt yakma geleneğinin etkili olduğunu savunur (2011, s. 263). İsmail

Görkem de söz ve müzik bakımından kuvvetli ve güzel olan ağıtların zamanla türkü haline geldiğini belirtir (2001, s. 29). Erdoğan Altınkaynak, ağıtların işlendiği takdirde türkü olduğunu, türkünün ise ağıtı da içine alan ve müzik eşliğinde söylenen şiirlerden oluştuğunu belirtir (1997, s. 95). Nihan Tahtaişleyen ise ayrılık durumundan ötürü çekilen acılar sonucu söylenen kına, düğün ve gurbet türkülerinden bir kısmının hem türkü hem de ağıt olma özelliğine sahip olduğunu ifade eder (2013, s. 66).

Tanımlardan da görüldüğü gibi ağıt sadece ölüm olayı üzerine değil insanları derinden etkileyen pek çok olay üzerine söylenebilmektedir. Bu çalışmada, 1961’de Batı Avrupa’ya başlayan işgücü göçü ile bağlantılı olarak ortaya çıkan gurbette olma, sıla özlemi, ayrılık ve ölüm üzerine söylenen ağıtlar incelenecektir. Bu noktada konuyu daha iyi anlayabilmek için gurbet ve işgücü göçü süreci ile ilgili bilgi vermek yerinde olacaktır.

2. İşgücü Göçü, Almanya ve Müzik

İnsanın gurbet macerası çeşitli sebeplerle gerçekleştirdiği göçler ile başlamaktadır. “*Gurbet, sıladan gayri, uzak diyarların adıdır. Kişinin doğup büyüdüğü çevreden uzaklaşarak yeni bir yerde yaşamaya mecbur oluşu, gurbet macerasının başlangıcıdır.*” (Bekki, 2004, s. 99). Göç, bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir (IOM, 2013, s. 35). Göç olayının temelinde aslında insanların geçimlerini sağlamak için daha uygun yerlere gitmesi ve oraya yerleşmesi vardır (Irmak, 2018, s. 13). Başlarda savaş, kıtlık ve iklim koşulları sebebiyle gerçekleşen göçler günümüzde, siyasi, iktisadi, dini, kültürel, psikolojik ve eğitim gibi pek çok etken yüzünden gerçekleşmektedir (Irmak, 2018, s. 14).

Cumhuriyet döneminde Türkiye’de göç denildiğinde, 1950’li yıllarla birlikte kırdan kente başlayan ve 1960’lı yıllarda Batı Avrupa’ya yönelen göçler akla gelmektedir. Bu doğrultuda iç göç ve dış göç şeklinde iki kavram ortaya çıkmıştır. 1950’li yıllarda başlayan iç göçler, kırdan kente ve oradan da yurtdışına yönelmiştir. Köyden kente göçün plansız ve sanayileşmeyle paralel gerçekleştirilememesi, kentlerdeki işsiz sayısını hızla arttırmış ve bu durum özellikle Almanya’dan gelen işgücü talebinin büyük bir umutla kabulü ile neticelenmiştir (Avşar ve Türkmen, 2013, s. 70).

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ikiye bölünen Almanya’nın Batı kısmında yoğun bir istihdam süreci başlamış ve ilk olarak İtalya’nın güneyinden, daha sonraları ise sırayla İspanya, Yunanistan ve Türkiye gibi Akdeniz ülkelerinden vasıflı ve vasıfsız işçi talepleri olmuştur (Abadan Unat, 2017, s. 82). Bu süreçte sadece Almanya değil Fransa, Hollanda, Belçika ve İsveç gibi pek çok Batı Avrupa ülkesi de gelişen sanayileriyle birlikte baş gösteren işçi sorununa, ithal edilen işçilerle çözüm bulmaya çalışmıştır. Türkiye ilk kez 30 Ekim 1961’de Almanya ile olmak üzere 5 Mayıs 1964’te Avusturya, 16 Temmuz 1964’te Belçika, 19 Ağustos 1964’te Hollanda, 8 Nisan 1965’te Fransa ve 10 Mart 1967’de İsveç ile

imzaladığı anlaşmalarla bu ülkelere işçi göndermeye başlamıştır (Aydın, 2014). Bu dönemin tüm anlaşmaları, işçinin bir yıllığına yurtdışına gitmesi ve birinci yılın sonunda memleketine dönmesi varsayımına dayanan dönüşümlülük ilkesine dayanıyordu. Fakat bu ilke, uygulama zemini bulamamıştır (Abadan Unat, 2017, s. 86).

15 Temmuz 1961’de açılan Alman İrtibat Bürosu aracılığıyla ilk olarak 3 Kasım 1961’de, 68 işçi Köln’deki Ford fabrikasında çalışmak üzere Sirkeci’den yola çıkmıştır (Irmak, 2018, s. 39). 1961 yılında 1430’u erkek 46’sı kadın olmak üzere toplam 1476 kişi Almanya’ya gönderilmiştir. İşçi göçünün yoğun olarak yaşandığı 1961-1978 yılları arasında da 516.821’i erkek ve 138.923’ü kadın olmak üzere toplam 655.744 kişiyle Almanya’nın en çok işçi gönderilen ülke olduğu görülür. Almanya’yı sırasıyla toplamda 56.002’lik sayıyla Fransa, 38.495 ile Avusturya, 25.123 ile Hollanda takip etmektedir (İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü, 1980). 1968-2016 yılları arasında (48 yıl) yurt dışına yapılan göndermeler incelendiğinde ise en fazla işçi gönderilen ülkenin Suudi Arabistan (555.404 kişi) olduğu, onu 338.585 kişiyle Almanya’nın izlediği görülür (İŞKUR, 2016, s. 156-157). Dolayısıyla 48 yıllık zaman zarfında da Avrupa ülkelerinden en yoğun şekilde işçi gönderilen ülkenin Almanya olduğu görülür. Günümüzde Avrupa ülkelerindeki Türk nüfusuna baktığımızda da 2.000.000 kişiyle Almanya başta gelmektedir. Almanya’yı 700.000 kişiyle Fransa, 500.000 kişiyle Hollanda, 400.000 kişiyle İngiltere izlemektedir. 5. sıradaki ABD’nin ardından, 250.000 kişiyle Avusturya ve 240.000 ile Belçika gelmektedir (URL-1).

Türk işçiler ilk yıllarda bu göçün geçici olacağını, bir traktör, bir tarla veya ev parası kazanıp döneceklerini düşünmüşler, gittikleri ülkelerde de “misafir işçi (gastarbeiter)” olarak adlandırılmışlardır. Fakat zamanla durumun böyle olmadığı anlaşılmıştır. Ortadoğu’daki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan petrol kriziyle 1973’e kadar devam eden geçici işçi alımı kademe kademe durdurulmuştur. Bu süreçte Almanya’ya gelen Türklerin sayısında bir azalma olacağı beklense de Türk işçilerin çocuklarını ve eşlerini Almanya’ya getirmesi, ayrıca göç veren yurt Türkiye’deki siyasi ve ekonomik huzursuzluk, geçici statüdeki Almanyalı Türk göçmenlerin çalıştıkları ülkeye uzun süreli yerleşmelerinin ilk adımı olmuştur (Korkmaz, 2012, s. 12).

Avrupa’daki Türk işçilerin ailelerini yanlarına almalarıyla birlikte “Alamancı/Almancı aile” kavramı ortaya çıkmıştır. 1960’lı yıllarda Almanya’ya giden aileler için kullanılan “Almancı” ifadesi, daha sonraki yıllarda Fransa’ya, Hollanda’ya, Belçika’ya, İsveç’e, Avusturya’ya hatta İngiltere’ye giden işçiler ve aileleri için de kullanılır olmuştur (Irmak, 2018, s. 55). Bu kullanımın aslında Türklerin en yoğun bulunduğu yerin Almanya olmasından kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz. Biz de bu genel kullanımdan yola çıkarak çalışmamızda incelediğimiz ağıtlara, tüm Avrupa ülkelerindeki Türkleri ve ağıtlarını kapsayacak şekilde “Almanya Ağıtları” adını verdik.

Alamancılar, yabancıları oldukları ülkelerde çeşitli sıkıntılar çekmişler, uyum sorunları yaşamışlardır. İşgücü göçüyle birlikte Türk işçilerin durumu pek çok edebî türe ve sinema filmlerine konu olmuştur. Sevdiğinden, memleketinden uzak kalan insanın durumunu anlatan ve onu avutan en iyi şey belki de müzik olmuştur. Özellikle, âşık tarzı edebiyat geleneğinin yaygın olduğu Orta ve Doğu Anadolu'nun kırsal bölgelerinden giden işçiler, Avrupa ülkelerinde yaşadıkları sosyo-kültürel sıkıntıları âşık tarzı şiir repertuarına yeni temalar olarak eklemişlerdir (Çobanoğlu, 2000, s. 154).

Alamancıların filme ve özellikle okumaya uzak insanlar olduklarını belirten Melih Yılmaz, onlar için müziğin özellikle türkünün önemini şu şekilde açıklar: *“Sabahın köründe yaşadığı barakalardan, suyu akamaz evlerden işe gidip anası ağlayınca kadar çalışıp evine dönen işçimiz, ‘Dün akşam kaldığım yerden Yaşar Kemal’in İnce Memet’ini okumaya devam edeyim bari!’ ya da ‘Bu akşam Günter’in sinemasında Belgin Doruk ve Zeki Müren’in filmi oynayacakmış, kalk hanım sinemaya gidelim!’ diyemezdi haliyle. Üstelik okuma yazma bile bilmiyordu çoğu...Köyünden, yaşadığı coğrafyadan ayrılmak zorunda kalmış insanların yarasına merhem olacak tek şey türkülerdi.”* (Yılmaz, 2015).

Alamancılar “acı vatan” olarak nitelendirdikleri Almanya’ya giderken ümitleriyle birlikte ezgilerini de götürmüşlerdir. Aslında Türk müziği Avrupa’ya ilk olarak bavullarla gitmiştir de denilebilir. Alamancıların çektikleri gurbet sancısı, yanlarında götürdükleri sazlara yansımış, vatan hasreti, aile özlemi gibi konularda yazılmış türküler okunmuştur. Zamanla türkülere dil sorunu, iş yerindeki sorunlar ve milli kimlik duygusu da yansımıştır (Yücel, 2019).

Martin Greve, Türklerin müzik yaşamında kendi kasetini çıkarma düşüncesinin önemli olduğunu belirtmektedir. Ona göre kaset, hem Türkiye ile bağlantı kurmanın hem de Almanya içi iletişimin aracıdır (Greve, 2006, s. 96). Almanya’daki Türk müzik yaşamının en dikkat çekici özelliğinin yığınla müzik kasetinin çıkması olduğunu belirten Greve, çıkan kasetlerin çoğunun Anadolu halk müziği türünde olduğunu ve çoğunlukla yerel ölçekte tanınan sanatçılara ait olduğunu belirtir. Yine özellikle 1990’larda pop müziğin yaygın olmasına rağmen Türkler arasında önemsiz olduğunu, Almanya’da çıkarılmış arabesk ve Türk-Osmanlı sanat müziği kasetlerinin ise birkaç taneden ibaret olduğunu ifade etmektedir. (Greve, 2006, s. 150-151)

Avrupa’daki Türkler için duygularını, yaşadıkları sıkıntıları ifade ettikleri türküler önemli bir yer tutmaktadır. Bu türküler teknolojiye bağlı olarak başta plak olarak, sonra kaset ve CD olarak çıkarılmış, son olarak da video paylaşım sitelerinde paylaşılarak dünyanın dört bir yanındaki insanların erişimine açılmıştır.

3. Almanya Ağtaları

Türk sözlü kültür ürünleri, Almanya’ya işçilerle birlikte göç etmiştir. Almanya’nın müzikal ve teknolojik anlamda ileri olması ve tanıdığı pek çok yeni

imkân, geleneksel icracılara elektronik âşıklık dönemini açmış ve Almanya'ya ait temalar kolayca ulus ötesi alanda yaygınlaşmıştır (Korkmaz, 2017, s. 440). Âşık tarzı edebiyat geleneğinde gurbet konusu eskilerden beri işlenen bir konudur ve bu tarz ürünlerde aileden ayrılma, memleket özlemi, geri dönmenin zorluğu gibi konular işlenir. Almanya'ya göç ile birlikte bu konulara ilave olarak yabancılarla evlilikler gibi Türk bürokrasisi, kültür karmaşası, işçi sorunları ve uyum problemlerine dair yeni temalar ortaya çıkmıştır (Korkmaz, 2017, s. 440-441).

Göçün ilk yıllarında göçmen sanat ve edebiyatı müzik kültürü üzerine kurulmuştur. Türkiye'deki hayat şartları ve siyasal ortama göre Almanya, sözlü-elektronik kültür ortamı yaratıcılığına daha uygundur. İnsanların özellikle müzik âletlerine ulaşmaları kolaylaşmış, üretilen kayıt ve yapım işleri hızla organize olmuştur (Korkmaz, 2017, s. 445). Kayıt altına alınan müzikler önce plaklar vasıtasıyla daha sonra teknolojik yeniliklere paralel olarak kaset ve CD'ler vasıtasıyla dinleyicisiyle buluşmuştur. Günümüze gelindiğinde ise bu tip elektronik gelişmelerin yerini internet kullanımıyla ortaya çıkan sosyal paylaşım ve video paylaşım sitelerinin aldığı görülmektedir. Bu tür siteler dünyanın dört bir tarafındaki kişilere ulaşmanın, sesini duyurmanın en kolay ve en hızlı yollarından olmuştur.

Geçmiş dönemde ve günümüzde geleneğin ustalarıyla çalışmış olan şirketler, telif hakları sorununu çözdükten sonra geleneksel içerikleri, oluşturdukları sayfalarda yayınlamaya başlamışlardır. Hazırlanan video klipler ise düşük maliyetli görüntülerden, eski video kayıtlarından, albüm kapaklarından, film-dizi afişlerinden, sanatçıların gündelik hayat fotoğraflarından oluşturulan slayt klip tarzındadır (Fidan, 2017, s. 313).

Video paylaşım sitelerinin başında YouTube gelmektedir. Kendisini, *“Misyonumuz, herkese sesini duyurma ve dünyayı tanıma şansı vermektir. Herkesin kendi tarzını yansıtabilmesi gerektiğine; dinlediğimizde, paylaştığımızda ve hikâyelerimizle birbirimize bağlandığımızda dünyanın daha güzel bir yer olacağına inanıyoruz.”* (URL-2) şeklinde ifade eden YouTube, 14 Şubat 2005'te Jawed Karim, Steve Chen ve Chad Hurley tarafından Kaliforniya'da kurulmuş ve daha pek çok video paylaşım sitesinin kurulmasına zemin hazırlamıştır.

Almanya ağıtları için YouTube'da “Almanya/Almanya” anahtar kelimesiyle yaptığımız aramalar sonucu toplamda 68 türküye/şiire ulaştık. Bu türkülerden 16 tanesini gerek sözlerindeki acı ve hüznün sebebiyle gerekse yaratıcılarının ağıt olarak isimlendirmeleri sebebiyle Almanya ağıtı olarak incelemeyi uygun gördük. İncelediğimiz ağıtlardan 13 tanesi erkek (*Çekiç Ali, Metin Türköz, Murat Çobanoğlu, Nusret Sümmanoğlu, Kamil Abaloğlu, Mahmut Erdal, Fayat Alagöz, Taner Olgun, Mahmut Taşkaya*) 3 tanesi ise kadın (*Yüksel Özkasap ve ismi bilinmeyen ağıt yakıcısı*) icracılar tarafından seslendirilmiştir. Bu icracıların (özellikle erkeklerin) da genelde âşık olduğu veya kendilerini âşık olarak nitelendirdikleri görülmüştür. Ağıtın kadın yaratıcılığının ürünü olduğu ve

ağırlıklı olarak kadınlar tarafından söylendiği bilinmektedir (Bekki, 2016, s. 909; Elçin, 1990, s. 4; Şimşek, 1993, s. 13). Fakat YouTube'daki Almanya ağıtlarına bakıldığında, ağıtlarla birlikte diğer türkü ve şiirlerin çok büyük bölümün erkekler tarafından söylendiği dikkat çeker. Bunda, âşıklık geleneğinin erkekler arasında yaygın olmasının ve gönderilen işçilerin çoğunun erkek olmasının etkili olduğu düşünülebilir. Yabancı diyarlarda sosyal aktiviteleri olmayan Türk işçiler yaşadıkları sıkıntıları, sılaya ve sevdiklerine olan özlemlerini en iyi bildikleri şeyle –türkülerle- ifade ederek hem boş zamanlarını değerlendirmişler hem de birbirlerinin duygularına tercüman olmuşlardır.

İncelenen 16 ağıttan 13 tanesinin (Çekiç Ali'nin “Zeyneb’e Ağıt”, Metin Türköz'ün “Döndü Kızın Ağıdı”, “Alman Hastanesi”, “İzin Ver Meister Köye Gideyim”, “Zalim Gardiyan” ve “Benim Döndü'm Almanya'ya Gidiyor”, Nusret Sümmanoğlu'nun “Almanya'ya Ağıt”, Mahmut Erdal'ın “Çürütmüş Ömrümü Zalim Almanya”, Taner Olgun'un “Almanyalarda”, Mahmut Taşkaya'nın “Erkeğimi Alan Almanya”, Yüksel Özkasap'ın “Verem Oldum Hasta Düştüm Köln'de”, Murat Çobanoğlu'nun “Almanya” ve yakıcısı bilinmeyen “Ana Acısı Başkadır” adlı ağıtlar) geleneğe uygun şekilde dörtlüklerle kurulduğu görülür.³ Bu ağıtlardan *Zeyneb'e Ağıt*, *Alman Hastanesi*, *İzin Ver Meister Köye Gideyim*, *Almanya'ya Ağıt*, *Çürütmüş Ömrümü Zalim Almanya*, *Erkeğimi Alan Almanya* ve *Ana Acısı Başkadır* başlıklı ağıtlar, bağlantıları olmayan dörtlüklerle kurulmuştur.

Döndü Kızın Ağıdı, *Zalim Gardiyan*, *Benim Döndü'm Almanya'ya Gidiyor* ve *Verem Oldum Hasta Düştüm Köln'de* başlıklı ağıtlar, birinci dörtlüğün son dizesinin bağlantı olarak tekrar edildiği ağıtlar olarak karşımıza çıkar. Murat Çobanoğlu'nun *Almanya* adlı ağıtı, bağlantısı dize sonunda bir dize olan dörtlükle kurulmuştur. Taner Olgun'un *Almanyalarda* adlı ağıtı ise bağlantısı bent aralarında dört dize olan dörtlüklerle kurulmuştur. İncelenen ağıtlar içerisinde Kamil Abaloğlu'nun söylediği *Almanya'dan Çıktım* adlı ağıt, bağlantısı bent arasında iki dize olan üçlükle kurulmuş bir ağıt olarak karşımıza çıkar.

Belli düzende kurulmuş ağıtlar dışında belli bir kararlılıkta olmayan ağıtlar da vardır. Fayat Alagöz'ün söylediği *Zalim Almanya* adlı ağıtın ilk bendi dört dizeden oluşurken ikinci bendi altı dizeden oluşmaktadır. Daha önce dörtlüklerle kurulu ağıtlar arasında verdiğimiz Murat Çobanoğlu'nun *Almanya* adlı ağıtının *Oğulun Babaya ve Babanın Oğula* ismiyle yayınlanan farklı versiyonunun birinci kısmında ilk iki bent dört dizeli, üçüncü bent beş dizeli, dördüncü ve beşinci bent dört dizeli, altıncı bent ise beş dizeli olarak kurulmuştur. Ağıtın ikinci kısmında yani babanın oğula cevabında ise ilk iki bent beş dizeli, üçüncü bent dört dizeli, dördüncü bent beş dizeli, beşinci bent ise altı dizeli olarak kurulmuştur.

³ YouTube'daki ağıtlar incelenirken icra esas alınmış ve ağıtlar söylendiği gibi aktarılmıştır. Burada amaç, hem ağıtların doğruluğunu muhafaza etmek hem de icra sırasındaki bazı hususiyetleri gösterebilmektir. Anlaşılmayan yerler noktalarla belirtilmiştir.

Farklı şekilde oluşturulan bir ağıt da gazel olduğu ifade edilen ve Yüksel Özkasap tarafından seslendirilen *Almanya'da Ölenler* başlıklı ağıttır. İlk üç bendi dörtlüklerden kurulan ağıtın dördüncü bendi üç dizeden kurulmuştur.

Ağıtların bent sayısı 2 ile 13 arasında değişmektedir. 2 bentten oluşan 3 ağıt (*Zeyneb'e Ağıt*, *Alman Hastanesi* ve *Zalim Almanya*), 3 bentten oluşan 3 ağıt (*Zalim Gardiyan*, *İzin Ver Meister Köye Gideyim* ve *Almanya'dan Çıktım*), 4 bentten oluşan 6 ağıt (*Döndü Kızın Ağdı*, *Benim Döndü'm Almanya'ya Gidiyor*, *Almanya*, *Almanyalarda*, *Erkeğimi Alan Almanya* ve *Almanya'da Ölenler*), 5 bentten oluşan 4 ağıt (*Almanya'ya Ağıt*, *Çürütmüş Ömrümü Zalim Almanya*, *Verem Oldum Hasta Düşüm Köln'de* ve Murat Çobanoğlu'nun Almanya üzerine söylemiş olduğu ağıtın ikinci versiyonu olan *Oğulun Babaya ve Babanın Oğula* başlıklı ağıtının ikinci kısmı) vardır. Murat Çobanoğlu'nun *Oğulun Babaya ve Babanın Oğula* başlıklı ağıtının birinci kısmı ise 6 bentten oluşmaktadır. 13 bentten oluşan 1 ağıt (*Ana Acısı Başkadır*) bulunmaktadır.

Almanya ağıtları ölçü açısından incelendiğinde büyük bir bölümünde -13 ağıt-10, 11, 12, 13, 14'lü hecelerin bir arada kullanıldığı görülür. Sadece *Alman Hastanesi*, *İzin Ver Meister Köye Gideyim* ve *Almanyalarda* adlı ağıtlar 11'li hecelerle kurulmuştur. Ağıtlarda genel olarak yarım, tam ve zengin kafiyeler ile redifler kullanılmıştır. *Almanya*, *Almanya'ya Ağıt*, *Çürütmüş Ömrümü Zalim Almanya*, *Erkeğimi Alan Almanya* ve *İzin Ver Meister Köye Gideyim* adlı ağıtlarda ise kafiye ve rediflere ilave olarak döner ayaklar görülür.

Bazı ağıtlarda kafiye düzeni tutarsız olsa da ağıtların ağırlıklı olarak *aaab/abcb/abab/aaba, cccb, dddb...* şeklinde kafiyelendikleri görülür.

Ağıtların hitap ettiği kesim Türklerdir ve dil olarak da Türkçenin tercih edildiği, arada bazı özel kelimeler dışında Almancanın kullanılmadığı görülür:

*İzin ver **meister**⁴ köye gideyim*
Ah çekip de arham sıra ağlar var
Bakarım bakarım sılam görünmez
Aramızda yıkılası dağlar var (URL-3)

Benim Döndü'm Almanya'ya gidiyor
***Arbeitsamt**'a⁵ işçi diye yazılmış*
Dizlerim tutmuyor yüzüm gülmüyor
Benim Döndü'm Almanya'ya gidiyor (URL-4)

⁴ Şef, usta.

⁵ Federal İstihdam Dairesi.

Alamanya ağıtları konu olarak incelendiğinde ise ölüm, ayrılık ve Alamanya üzerine oldukları görülür. 16 ağıt içerisinde 5 tanesi ölüm, 8 tanesi ayrılık, 3 tanesi ise Alamanya üzerine söylenmiştir.

a- Ölüm Üzerine Söylenen Ağıtlar

Ölüm üzerine söylenen ağıtlardan ilki Nusret Sümmanioğlu (1945-2003)'nun söylediği *Almanya'ya Ağıt* (URL-5)'tir. YouTube'a 6 Aralık 2013 tarihinde "Çaglayanlı Ali" adlı kullanıcı tarafından yüklenen video, 10 Ekim 2020 tarihine kadar 26.917 kez görüntülenmiş. Klipte, âşığın bir canlı yayın sırasında ekrandan alınmış görüntüsü (fotoğrafi) kullanılmış. Âşık, ağıtı bağlama eşliğinde seslendirmektedir. Âşık ağıta başlamadan önce ön söz olarak nitelendirebileceğimiz "*Gurbet çilesi çekmek çok zordur. Almanya'daki işçilerimizden ölenlere ağıt.*" şeklinde bir açıklama yapar. Burada aslında ağıtı ne için söylediğini açıklayarak dinleyiciyi ağıta hazırlamaktadır.

Ağıt, Almanya'dan Türkiye'ye izne gelen iki arkadaşın Bulgaristan topraklarında geçirdiği kaza sonucu ölmeleri üzerine söylenmiş ismarlama bir ağıttır⁶. Yılın sadece belli bir döneminde sılaya gitme imkânı bulan ve bu heyecanla yola çıkan Almancılar çoğu zaman sıllalarına varamadan, geçirdikleri trafik kazası sonucu hayatlarını kaybederler. Trafik kazası sonucu ölenler üzerine yakılan ağıtların Alamanya ağıtları içerisinde ayrı bir yere sahip olduğunu da belirtmek gerekir.

Sümmanioğlu ağıtın hikâyesini bir programda şöyle anlatır:

"1972. Mütahit Çeş Dursun isminde bir arkadaş... diye söylenir. O hadiseyi o anlatmıştı bana. İşte bizim köylüler 8 yılda Almanya'daydılar. Sayın değerli hemşerimiz Çobanoğlu dedi ki hani babam gel diyor o gelememiş. Geliyormuş ama gelememiş. Bu hadise de gelememiş. Niye gelememiş çünkü ecel onları Bulgaristan topraklarında yakalamış da onun için. Bunlar memlekete gelmek istiyorlar karanlık gece düşüp Bulgaristan'da bir virajda askeriye ... karşılarna çıkar. Arabadan kurtarıyorum derken ceryan direğine çarparlar. Her ikisi de yanar kül olur. Bu hadiseyi mütahit Dursun Bey anlatmıştı. İşte nesi var şunun şusu var bunun busu var. Sizler ozansınız bunlara bir ağıt yapar mısınız demişti. Ben de bu türküyü onun için söylemişim. Bu türkü değil de bu bir ağıttır. Bütün ekranı başında bizleri izleyen değerli hemşerilerimize, Gümüşhanelilere, Bayburtlulara hasılı tüm Türkiye'ye şu türküyü burada söyleyelim."
(URL-6)

Ağıt, ölen kişilerin ağzından söylenmektedir ve ağıt içerisinde olaydan bahsedilmektedir:

⁶ Özkul Çobanoğlu bu konuyla bağlantılı olarak "Özel Ağıt-Destan"lara dikkat çeker ve elektronik kültür ortamında, meydana getirilen ağıt-destanların âşık tarafından kasete kaydedilerek sipariş verene teslim edildiğini belirtir (2000: 157).

*Döndük Almanya'dan silaya doğru
Dağlara sis çöktü boran ağladı
Neşeli neşeli çıhtıh asvalta²
Acı korna çaldı fren ağladı²*

*Rüya gördük gorhu çöktü yürege
Bir soğukluk geldi gola bilege
Arabadan kaçıp çarptık direge²
Motor kederlendi fren ağladı²(URL-5)*

Bir diğer ağıt ise Kamil Abaloğlu (1952-...)’nun söylediği *Almanya’dan Çıktım* (URL-7) adlı ağıttır. Ağıt, 11 Aralık 2018’de “İrem Müzik” tarafından yüklenmiş ve 10 Ekim 2020’ye kadar 22.184 kez görüntülenmiş. Ağıtın klibinde âşığın “Şehit Asker” adlı, bu ağıtının da yer aldığı albümünün⁷ kapak fotoğrafı kullanılmış. Âşık ağıtı bağlama eşliğinde seslendirmiş.

Bu ağıt da Almanya’dan Türkiye’ye gelirken yaşanan trafik kazasının ardından gerçekleşen ölüm üzerine söylenmiş. Ağıtta, dört gözle sıldaki sevdiklerine kavuşmayı bekleyip kavuşamamayı görürüz. Ağıtın yine ölen kişinin ağzından söylendiği dikkat çekmektedir:

*Almanya'dan çıhtım (da) gelirim deyi
Hiç ahlıma gelmedi (de) ölürüm deyi
Ufacıh yavruları da görürüm deyi²
Yata yata (da) her yanlarım çürüdü
[Yata yata (da) yerde yanım çürüdü]
Bahar geldi yağan garlar eridi² (URL-7)*

Ağıtta ayrıca, ölen kişinin kaza yaptıktan sonra hemen kendisine ulaşamadığına, bu yüzden de kendisini merak edip aramayan kardeşlerine sitemde bulunduğu şahit oluruz:

*Gundura aldım da yüzü solmadı
Gardaşlarım aramıya gelmedi
Galdım yollarda da (anam) kimse görmedi
[Galdım gurbet elde de (anam) kimse görmedi]
Yata yata (da) her yanlarım çürüdü²*

⁷ Albüm 1993’de Jet Plak Kaset’ten çıkmıştır ve içerisinde toplam 12 türkü bulunmaktadır.

Bahar geldi yağan garlar eridi² (URL-7)

Metin Türköz (1937-...) tarafından seslendirilen *Döndü Kızın Ağıdı* (URL-8) da ölüm üzerine söylendiği anlaşılan bir ağıttır. 17 Ocak 2016'da "Cevdet Yıldırım" adlı kullanıcı tarafından yüklenen video 9 Ekim 2020 tarihine kadar 1574 kez görüntülenmiş. Türkofon'dan çıktığı anlaşılan albüm kapağı videoda görsel olarak kullanılmış. Bağlama eşliğinde seslendirilen ağıtın başında ve dörtlükler arasında kadın ağlama efekti verilmiş. Bu, ağıtın hem duygu yoğunluğunu arttırmış hem de ağıtı -Özkul Çobanoğlu (2000, s. 248)'nun ifadesiyle- radyofonik oyuna dönüştürmüştür.

Metin Türköz, işgücü göçüyle Almanya'ya gitmiş ve Almanya'dayken âşıklığa meyletmiştir (Korkmaz, 2018, s. 81). Uzun yıllar Almanya'da kalan âşık, türkülerinde/ağıtlarında Almanya'da çekilen sıkıntıları, sıra özlemine vb. konuları sıklıkla dile getirmiştir. *Döndü Kızın Ağıdı* da kişiye özel bir ağıt gibi görünse de aslında genel olarak Alamancıların durumunu açık şekilde anlatmaktadır. Başlarda bir ev, bir tarla veya bir traktör parası kazanabilmek için giden Türk işçiler, zamanla Almanya'da kalıcı olmuşlar ve kiminin sılaya sadece cenazeleri gelebilmiştir. Metin Türköz de bu ağıtıyla kardeşinin istek yapmasıyla gittiği Almanya'dan ancak cenazesinin geldiğini, yedi tane çocuğunun bu yüzden öksüz kaldığını anlatmaktadır. Yine ölen bir kişinin ağzından söylendiği anlaşılan ağıtta Almanya'ya sitem ve beddua ile eşini ve çocuklarını arkada bırakmaktan dolayı duyulan pişmanlığı görürüz. Fakat bunca kötü şeye rağmen kadere boyun eğme ve teslimiyet de söz konusudur:

Bileydim de Döndü seni almazdım

Kör olası da Almanya'ya gelmezdim

Yedi dane yavrumu da ösüz goymazdım

Gader böyle imiş de kime ne deyim² (URL-8)

YouTube'da yayınlanan videolar kadar, altına yapılan yorumlar da üzerinde durulması gereken konular arasındadır. Bu ağıtın altına yapılan yorumları incelediğimizde 2 yorum dikkatimizi çekmiştir. İki yorumda da kullanıcıların, bu ağıtın dedelerine yazıldığını belirttiğini görürüz:

"Eyüp YILMAZ: Rahmetli Dedem Eyüp Yılmaz'ın 1967'de Almanya'da vefatı üzerine yazılmış Ağıt, (Yozgat/Şefahtli/Alifakılı Köyü)⁸" (URL-8)

"Cihangir Yılmaz: Yazdığı bu ağıt benim büyükbabamın yaşantısını anlatmaktadır rahmetli dedem genç yaşta Almanyada vefat etmiştir acaba kendisini tanyormuydu bize anlatmak söylemek istediği bişeyler yaşanmışlar varmıdır?" (URL-8)

⁸ Yorumlar YouTube'a yazıldığı şekliyle, imlâları korunarak aynen aktarılmıştır.

Yorumlardaki bilgilerin doğruluğu konusunda kesin bilgiler olmasa da insanların bu ağıtta kendilerini, yakınlarını gördükleri muhakkaktır.

YouTube'a yüklenen ağıtlardan biri de söyleyeni bilinmeyen *Ana Acısı Başkadır* (URL-9) adlı ağıttır. İncelediğimiz diğer ağıtların aksine stüdyo ortamında söylenip kaydedilmemiş, doğal bir ortamda, enstrümentsiz, amatör olarak kayıt altına alınıp paylaşılmıştır. 27 Ocak 2019'da "Worldof İndia" tarafından yayınlanan ağıt 10 Ekim 2020'ye kadar 933.125 kez görüntülenmiş. Videoda görsel olarak bir anne fotoğrafı kullanılmış. Ağıtı söyleyen kişi bir kadındır ve ağıtı yoğun duygularla söylediği, arada ağladığı görülür.

Bu ağıt, Almanya'da olan bir evladın Türkiye'de ölen annesinin arkasından yaktığı bir ağıttır. Ağıtta, gâvur olarak ifade edilen Almanların izin vermemesinden dolayı annesini son kez göremeyen evladın hüznünü ve acısını görürüz:

*Anam öleli de gülmüyo yüzüm
Ağlıya ağlıya gan doldu gözüm
Sen küsme anam da garip gızına²
Gelemedim gâvurlar vermedi izin² (URL-9)*

Bu ağıt videosunun altına da kullanıcılar tarafından yorumlar yapılmıştır. Belki de en dikkat çeken, video ile ilgili yazılan olumsuz yorumlar olmuştur. Diğer ağıt videolarında rastlamadığımız, ağıtın paylaşılmasına yönelik eleştirileri görürüz. Belli ki bunda, ağıtın doğal ortamda kayıt altına alınmasının etkisi olmuştur:

"Muhammed Ali Dilek: Millet acı yaşamak arkasından dua etmek yerine kayıt alıp buraya atıyor" (URL-9)

"N. Emin X: Tamam da niye kaydedip youtube'ya yüklüyorsun?!" (URL-9)

Yine videonun altına yapılan "*Rabia Yurtalan: Göndermiyorlar annam*" (URL-9) şeklindeki yorumdan da daha pek çok kişinin benzer zorlukları yaşadığını anlıyoruz.

Ölümlle bağlantılı olan son ağıt ise Yüksel Özkasap (1952-...)'ın *Almanya'da Ölenler*⁹ (URL-10) adlı gazelidir. Bir ezgisiz (şiir) bir ezgili, bir ezgisiz (şiir) bir ezgili şekilde seslendirilen bu gazel şekil ve ezgi bakımından farklılık arz etse de içeriğinden dolayı ağıt olarak almayı uygun gördük. 19 Mayıs 2011'de "Ali Zeki Bayram" adlı kullanıcı tarafından yüklenen ve altına kullanıcı tarafından "*Gurbette ölenlerin durumunu dillendiren Yüksel Özkasap hanımefendiye teşekkür ediyorum. Ali Zeki Bayram*" şeklinde not düşülen video, 21 Ekim 2020'ye kadar 25.377 kez görüntülenmiş. Videoda görsel olarak tabutla çekilmiş

⁹ Bu gazel, Yavuz Burç Plak'tan çıkan *Almanya'da Ölenler/Ben mi İcat Ettim Seveni Sevileni* adlı 45'likte yer almaktadır.

siyah-beyaz fotoğraflar kullanılmış. Kanun, keman ve def eşliğinde icra edilen ağıtta ara ara çan sesi duyulur. Videonun sonunda, videoyu yükleyen kişinin tanıdığı olduğunu düşündüğümüz bir mezar fotoğrafı konmuş ve “*Cümle geçmişlerimize Allah cc rahmet eylesin*” şeklinde bir yazı yazılmış.

Ağıtta Almanya’ya siteme ve bedduaya, Tanrı’ya yakarışa ve beklentiye şahit oluruz. Alamancıların en büyük isteklerinden biri memleketlerinde ölmek ya da Almanya’da ölseler dahi memleketlerinde toprağa verilmektir. Özkasap da Alamancıların bu derdini, isteğini söylediği ağıtla dile getirmiştir:

Almanya derler de olmaz olaydı
Cenazemiz de Türk toprağını bulaydı
Mü’min kardeşlerimiz namazımız kılaydı
Aç şu İstanbul’a yolumuz Ya Rab!

} Şiir

Almanya’da kalanlar ah

Acı ey yüce Allah’ım yâr ey ey

Kara toprağına Türkiye’min

Gömdür ölümü Allah’ım yâr ey ey [medet ey aman aman] (URL-10)

b- Ayrılık/Özlem Üzerine Söylenen Ağıtlar

Almanya ağıtlarının ağırlık noktasını belki de ayrılık ve özlem konusu oluşturmaktadır. İşgücü göçünün başladığı ilk yıllarda işçilerin yanlarında ailelerini götürmemelerinden kaynaklı ayrılık acısı ağıtlara yansımıştır. Ayrılık ve özlem üzerine söylenen ağıtlarda hem gurbettekilerin hem de sılada kalan sevdiklerinin hüznüne şahit oluruz. Ağıtların kimisi sevgiliye (eşe), kimisi anne-babaya, kimisi de evlada söylenmektedir.

Âşık edebiyatının 20. yüzyıldaki en önemli temsilcilerinden olan Murat Çobanoğlu (1940-2005), *Almanya* (URL-11) adlı ağıtıyla/mektubuyla sıladaki evladın Almanya’da çalışan babasına seslenişini aktarır. 3 Temmuz 2011’de “Halk Ozanları” adlı kullanıcı tarafından yüklenen video, 10 Ekim 2020 tarihine kadar 134.250 kez görüntülenmiş. Özel kayıt olduğu belirtilen videoda Çobanoğlu’nun “Almanya” adıyla Gül Kasetçilik’ten çıktığı anlaşılan albümünün¹⁰ kapak fotoğrafı kullanılmış. Âşık bu eseri bağlama eşliğinde seslendirmiş.

¹⁰ Çobanoğlu’nun bu ağıtının/mektubunun bir başka versiyonu, babanın da cevabının yer aldığı bir 45’lik olarak yayınlanmış. Yavuz Plak’tan çıkan 45’likte *Babanın Oğula Mektubu* ve *Oğulun Babaya Mektubu* şeklinde iki eserin yer aldığı görülür.

Mektup olarak ifade edilen fakat bizim ağıt¹¹ olarak aldığımız bu eserin iki versiyonu vardır. “Almanya (URL-11)” adıyla yayınlanan videoda sadece evladın babaya seslenişi görülürken ikinci versiyonu olan ve YouTube’a “**Oğulun Babaya ve Babanın Oğula** (URL-12)” adıyla yüklenen ağıtta hem evladın babaya seslenişi hem de babanın evlada cevabı görülür. Bu video 2 Mayıs 2008’de “Garip Özbey” adlı kullanıcı tarafından yüklenmiş ve 10 Ekim 2020’ye kadar 2.405.272 kez görüntülenmiş. Videoda Murat Çobanoğlu’nun fotoğrafları kullanılmış.

Ağıtın başında babası Almanya’da olan bir çocuğun Murat Çobanoğlu’ndan, gelmesi için babasına mektup yazmasını istemesi canlandırılmaktadır. Ön söz olarak nitelendirebileceğimiz girişte ağıtın söyleniş (mektubun yazılış) amacı dinleyiciye verilmiş olur:

“Murat Amca,

Babam Almanya’ya gideli 11 yıl oldu. Askerlik çağım geldi daha dönmedi. N’olursun, babama bir mektup yaz da tez gelsin, bizi görsün. Anam, gardaşlarım her gün gözyaşı döker. Sabrımız tükendi artık. N’olursun Murat Amca babama yaz da tez gelsin.” (URL-12)

Ön sözdeki bu bilgilerden yola çıkarak bu ağıtın ısmarlama bir ağıt olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Ağıtın ikinci kısmında babanın, evladının seslenişine cevabı vardır. İkinci kısımda da ağıta geçmeden önce, ön söz olarak nitelendirebileceğimiz ve kısaca ağıt hakkında bilgi veren, babanın oğluna seslenişine vardır:

“Mektubunu aldım oğlum. Ağladım. Benim kolum, kanadım, aslanım oğlum. Ben Almanya’ya keyfinden getmedim. Yavrurum, sizler için getdim, ömrümü tükettim. Bekle yolumu geleceğim. Anam, gardaşların sana emanet. Kendi elimle askere göndereceğim seni oğul. Bekle yavrurum, geleceğim. Geleceğim oğlum.” (URL-12).

Ağıtta, geçici süre için gidip uzun süre Almanya’da kalan babaya sesleniş ve sitem vardır. Evladın ağzından “Almanya sen babamı götürdün / Hallerimiz yaman oldu dön baba” (URL-11) şeklinde Almanya’ya hitap edilir ve evladı babasından ayırdığı için bir bakıma sitemde bulunulur. Ağıtta, babanın evinden ayrı kaldığı zaman zarfında çekilen sıkıntılar anlatılır ve babanın bir an önce dönmesi için yalvarılır:

¹¹ Çobanoğlu, bu eserin ikinci versiyonunda -babanın oğula cevabında- son bentte “Garşlı Çobanoğlu bir destan goşmuş” der. Buradaki “destan” kelimesi ağıt terimini karşılar niteliktedir. Yani ağıt ve destan birbirinin yerine kullanılabilir. Özkul Çobanoğlu’nun ifadesiyle âşıklar, elektronik kültür ortamında, destanın bir alt türü kabul ettikleri “ağıt” terimini “destana” tercih etme eğilimindedirler (2000: 240). Murat Çobanoğlu da bu konudaki görüşünü şu şekilde ifade etmektedir: “Şimdi destan yazanlar, bastırıp satmazlar. Artık kasetler var. Kasetlerin çoğusu destan türüdür ya methiyedir ya da ağıt. Biz ona methiye türü veya destan türü deriz.” (Çobanoğlu’dan akt. Çobanoğlu, 2000: 240)

*Baba bilir misin bize ne oldu
Bir sene demiştin on bir yıl doldu
Ayten Mehmet Gül ve Gülten saraldı soldu
Evlerimiz viran oldu dön baba
[N'olur dön baba vay zalım baba] (URL-11)*

Baba da bu anlatılanlar karşısında, keyfinden gitmediğine ve döneceğine dair söylemlerde bulunur:

*Mektubun içimde açmıştır yara
Gelirim dağları ben yara yara
Kendi elimle yolcu edim askere
Bekle yollarımı gelirim oğul²
Sensin benim ganadım hem golum oğul [vay canım oğul] (URL-12)*

Ağıt altına yapılan yorumlarda da çoğu Almancının ve sıladaki sevdiklerinin benzer durumları yaşadıklarına şahit oluruz:

“Hayraney: Bu türküyle almanyanın birinci ve ikinci kusaklari çok aglamis..neler cekmis dedelerimiz, anne babalarımız..Üçüncü kusak olarak cekilen cileleri unutmayalım ve büyüklerimize hayirli evlat olalım...” (URL-12)

“İtufu mızrak: ben bu hikâyeyi 22 yıl yaşadım bütün babaların mekanı cennet olsun” (URL-12)

“Cansel Atak: bizde babamızı bu turkıyle çok bekledikde donmedi bana ondan kalan tek şey soğuk bi mezar taşı oda avutmuyor artık beni...” (URL-12)

“Hasan Nizamogullari: Etme agam,, bindokuzyüzyetmişyedi yilinda ben de babama böyle bir mektup yazmistim.. Zavalli babam ucaga atladi geldi.. Babamiza doyamadik.. Boynu kopsun bu almanyanın.. Türkiyede ac mi kalacaktik.. Bizim kaderimiz ters yazilmis herhalde..... Süper sazina ve sözüne halal olsun.. Allahim bu günümüzede sükül.. Babasizlik çok zor oluyor..” (URL-12)

“hamit burcak: allah rahmet etsin işte gürbetlik bizler böyle büyüdü hep hasretlik beni bile hasta etti ve ömrümden ömür götürdü” (URL-12)

Bir başka kullanıcı da yorumunda Almanya'daki gençliğin durumuna değinir ve türkülerin asıl kültürümüz olduğunu belirterek şimdiki gençliğe dinletmenin önemli olduğuna vurgu yapar:

“aydın şimşek: asıl kültürümüz asıl türkülerimiz bunlar fakat öyle bir gençlik yetişdiki bu türküler i onlara öğretemedik. Bu analarımız babalarımız gurbet ellerde ömürleri geçmiş,bu türküdeki sözler yaşanmış hayatın içinden olanlardır.fakat bizler çocuklarımıza bunları aşılayamadık çünkü hasanın torunu

bugun malisef türkçesinin yabancısı hansın kültürünü almış.bu ozanlarımızı onlara dinleterek benliklerini kazandırmalıyız.ruhunuz şah olsun sevgili ozanlarımız..” (URL-12)

Almanya’ya giden erkekler geride sadece çocuklarını değil eşlerini de bırakırlar. Mahmut Taşkaya (1939-2016) da *Erkeğimi Alan Almanya* (URL-13) adlı uzun havasıyla sılada kalan kadınların duygularına tercüman olur. 28 Ocak 2015’te “MuzikPlay” adlı kullanıcı tarafından yüklenen video 10 Ekim 2020’ye kadar 1.503 kez görüntülenmiş. Bu uzun havanın 1970’de ODEON Müzik Yapımcılık’tan çıkan “Torun Eşe” adlı albümde yer aldığı belirtilmiş ve videoda, albüm kapak fotoğrafı olduğu anlaşılan bir fotoğraf kullanılmış.

Bağlama eşliğinde seslendirilen uzun hava “Çoluğunu çocuğunu, ailesini burda bırakıp Almanya’ya giden bir işçi oranın yaşayışı, zevki, âlemi hoşuna gider. Buradaki çoluğunu çocuğunu, ailesini unuttur. Ailesi bir bahar, iki bahar gocası gelmez. Gocasına şöyle seslenir.” (URL-13) şeklindeki, ön söz olarak ifade edebileceğimiz bir giriş ile başlar. Burada, ağıtın söylenmesine sebep olan durum dinleyiciye aktarılmış olur.

Ağıtta, sılada kalan bir kadının Almanya’daki eşine teşbihlerle süslenmiş seslenişini, tez zamanda dönmesi için bulunduğu çağrıyı görürüz:

Yiğidim erkeğim efendim deyim

Saçlarım ağardı dökülmeden gel hele

Buludum yağmurum başka ne deyim

Güzelliğim çöküp yıkılmadan gel hele [gel hele³]² (URL-13)

İşgücü göçü ile birlikte sadece erkekler değil kadınlar da hiç bilmedikleri diyarlara göç etmişlerdir. 1966’da başgösteren ekonomik bunalımdan sonra birçok yabancı işveren, daha düşük ücretlerle çalışan ve sendikacılık faaliyetlerine ilgisiz davranan kadınları istihdam etmeyi uygun görmüştür (Abadan Unat, 2017, s. 177). Özellikle göçün yoğun olarak yaşandığı 1961-1978 yılları arasında Almanya’ya göç edenlerin 516.821’inin erkek, 138.923’ünün kadın olması (İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü, 1980) bile işgücü göçünde kadınların ağırlığını göstermesi bakımından önemlidir.

Kadınların Almanya’ya gitmesiyle birlikte özellikle geride bıraktıkları sevdikleri ve eşleri tarafından kendilerine ağıtlar yakılmıştır. Bunlardan ilki Çekiç Ali (1932-1973)’nin seslendirdiği *Zeyneb’e Ağıt*¹² (URL-14)’tır. 28 Nisan 2015’te “Kalan Müzik” tarafından yüklenen video 9 Ekim 2020’ye kadar 466.479 kez görüntülenmiş. Bağlama eşliğinde seslendirilen ağıtın videosunda görsel olarak Çekiç Ali’nin fotoğrafları ve bir kaset fotoğrafı kullanılmış.

¹² Bu ağıt, 1999’da Kalan Müzik’ten çıkan “Kızılırmak” adlı albümde yer almaktadır.

Almanya'ya giden Zeynep adlı bir kadının ardından söylenen ağıtta, kadının hüznü anlatılır:

[Aman] Şad olup gülmüyo galbi yaslıdır

Garlı dağlar gibi başı pusludur [oy oy]

[Aman] Ela gözleri nemli kiprik ıslıdır [oy oy ıslıdır]²

Düşmüş Alman'a yolu Zeyneb'in [Zeyneb'in oy]² (URL-14)

Ağıt altına yapılan yorumlarda pek çok kişinin bu ağıtı benimsediği, ağıtla ilgili hikâyeler anlattıkları görülür. Hikâyelerin ortak noktası ise Zeynep'in yaşadığı yerin Kırşehir'e bağlı Toklumen köyü olarak gösterilmesidir:

“Zeynep Aybek: Benim babamın halası idi Zeynep aybek kırşehirin toklumen kasabasında 102 yasında vefat etti benim ismim onun ismidir. Bu beyit ona yazılmıştır. Tsklwr.” (URL-14)

“Nevi Şahsına Münhasır” adlı kullanıcı da Zeynep Aybek'in yorumuna cevap olarak ağıtın hikâyesini şu şekilde anlatır:

“olay 1971 de yaşanmış. Yoksulluk zamanlarında zeynep para kazanmak için henüz daha yürümeye bile başlamayan çocuğunu ve kocasını bırakıp almanya'ya işçi olarak gider. Çok sevdiği ailesinden ayrılmıştır. Çocuklar evde perişan olur. Eşi çocuklara bakamaz. Aradan aylar geçer zeynep dönmez. Eşi ağıtlar yakar. Sonradan duyulur ki zeynep almanyada kansere yakalanır, gurbet elde ölür. Bu onun ağıdı.”¹³ (URL-14)

Ağıtla ilgili farklı bir hikâye de *“Mustafa# Mızdı”* adlı kullanıcı tarafından anlatılır:

“Cogu kişi bilmez bunun hikâyesini olaydaki Zeynep babamın teyzesi olur bizzat. 1900 kusurlu yıllarda Kırşehir in toklumen köyünde fezayil kizi zeynep ve çekiç Ali kapı komşularıdır. Zeynep gerçekten çok güzel ela gözlü bir kadın çekiçali ise komşuları fakat çok yoksul bir kisi. Zeynebi istiyor fakat ailesi rıza gelmiyor fakir olduğu için. Düşmüş almanac olu Zeynehim derken o sırada Zeynep evlenip Almanya'ya gidiyor ve çekiç ali bunu söylüyor. Ben büyükannemden böyle duydum hatırlarım Zeynebin bacısı.” (URL-14)

Bu hikâyede ağıtın Çekiç Ali tarafından yakıldığı belirtilse de Çekiç Ali hakkında bilgi veren kaynaklar, onun sözleri kendisine ait hiçbir türküsü bulunmadığını, ağıtlarının ise yaşanmış trajik olaylar üzerine söylenmiş anonim söz ve ezgiler ile Toklumenli Âşık Said ve Âşık Seyfullah'ın şiirleri üzerine söylenmiş ağıtlardan ibaret olduğunu belirtmektedir (URL-15).

¹³ Bu hikâyeye uygun bir türkü de Ali Ercan (Zeynehim Almanya'nın Yolunu Tuttun) tarafından seslendirilir. Mektup olarak ifade edilen eserde tek fark Zeynep'in Almanya'da öldüğüne dair bilgi olmamasıdır. Türkü için bk. <https://www.youtube.com/watch?v=hUjD57P7dSE>

Ağıt altına yapılan yorumlardan birinde de gurbete sitem vardır:

“*Asil Kan: Alaman acı vatan kimini rezil etti kimini vezir . Gurbeti icat edenin gözü kör olsun*” (URL-14)

Bu ağıt İsmail Altunsaray, Bahri Altaş ve Neşet Abalıoğlu gibi sanatçılar tarafından da seslendirilmiştir.

Bir başka ağıt Metin Türköz tarafından seslendirilen ***Benim Döndü'm Almanya'ya Gidiyor*** (URL-4) başlıklı ağıttır. 27 Şubat 2019'da “Kayserili Âşık Metin Türköz” kullanıcı adıyla paylaşılan video 9 Ekim 2020'ye kadar 121 kez görüntülenmiş. Yavuz Burç Plak'tan çıkan bir 45'likte yer aldığı anlaşılan ağıtın videosunda görsel olarak albümün kapak fotoğrafı kullanılmış. Ağıt, bağlama eşliğinde seslendirilmiş.

Ağıtta, Almanya'ya giden sevgilinin ardından duyulan hüznün vardır. Âşık, sevgilisinin gitmesiyle yaşadığı zor durumu anlatır ve sevgilisine dönmesi için çağrıda bulunur. Çağrıda bulunurken de “*Döndü'm eğer de Almanya'dan dönmezsen / Ben sana gardaşım sen bana baci*” (URL-4) şeklinde tehditvari konuşur.

Şimdiye kadar incelediğimiz ağıtlarda genelde sılada kalanların özlemlerini görürüz. Sadece sıladakiler değil Almanya'ya gidenler de büyük bir özlem çekmekte ve duygularını ifade etmektedir.

Metin Türköz'ün seslendirdiği ***İzin Ver Meister Köye Gideyim*** (URL-3) adlı ağıt hasretlik ve özlem içeren bir ağıttır. 11 Nisan 2019'da “Kayserili Âşık Metin Türköz” kullanıcı adıyla yüklenen video 9 Ekim 2020'ye kadar 110 kez görüntülenmiş. Yavuz Burç Plak'tan çıkan 45'lik içerisinde bulunan ağıtın videosunda bu 45'liğin kapak fotoğrafı görsel olarak kullanılmış.

Tambur ve kabak kemane eşliğinde seslendirilen ağıt, “*Of of... Hasretlik bağrımı yakıyor, dayanamıyorum hasretliğin acısına. Of of...*” şeklinde bir girişle başlar. Sevgilisini güzellik unsurlarıyla anlatan âşık, sevgilisine ve sılasına olan özlemini dile getirir:

İzin ver meister köye gideyim

Ah çekip de arham sıra ağlar var²

Bakarım bakarım sılam görünmez

Aramızda yıkılası dağlar var²

Garşıdan garşıya yanar bir ışıh

Bunu söylüyenin dilleri âşıh²

Bir buğday benizlim zülfü dolaşıh

Gitme diye beni yolda eyler var² (URL-3)

Ayrılık ve özlem üzerine söylenen bir başka ağıt Mahmut Erdal (1938-2010) tarafından seslendirilen *Çürütmüş Ömrümü Zalim Almanya* (URL-16) başlıklı ağıttır. 11 Nisan 2010’da “Halk Ozanları” adlı kullanıcı tarafından yüklenen video 10 Ekim 2020’ye kadar 29.768 kez görüntülenmiş. Bağlama eşliğinde seslendirilen ağıtın videosunda görsel olarak Mahmut Erdal-5 adıyla yayınlandığı anlaşılan albümün kapak fotoğrafı kullanılmış.

Ağıtta, geçim zorluğundan dolayı Almanya’ya giden kişinin Almanya’ya ve Almanya’ya gitmelerine sebep olanlara sitemini ve beddualarını görürüz. Özellikle silada boynu bükük kalan yavrular, onun hüznünü ve sitemini en üst seviyeye çıkarmaktadır:

İl gâvuru vurur taş gibi sözler

Dermanın mı yokmuş sararmış yüzler

Yavrum boynunu eğmiş yolumu gözler

Bırakmaz yakamı zalim Almanya [Almanya yıkılasın Almanya]

...

Düşünür mü gayıtsızca yatanlar

Kör olsunlar seni böyle atanlar [atanlar]

Elde sürünecek vatan satanlar

Çürütmüş ömrümü zalim Almanya [Almanya yok olasin Almanya] (URL-16)

Bu ağıtın altına yapılan yorumlara bakıldığında “*Hellimood Moodmaster*” adlı yabancı kullanıcı adıyla yapılan Almanca yorum dikkat çekmektedir: “*wann war das? eine so schöne Stimme und eine ernste Melodie. Gibt es für diesses Lied eine Übersetzung auf Deutsch-wenna ja, wo? Mahmut Erdal (1938, Divriği-7 Temmuz 2010, İstanbul).*”¹⁴ “Halk Ozanları” adlı kullanıcı da bu yoruma “*Diesses Lied wurde Mitte der siebziger Jahre aufgenommen. Es spiegelt die Situation der türkischen Gastarbeiter im “grausamen Deutschlan”, auch der Titel diesses Liedes, wieder.*”¹⁵ şeklinde yanıt verir (URL-16). Bu yorumlardan, ağıtın 1970’lerde yakıldığını öğrenirken bu tarz türkü ve ağıtların yabancıların ilgisini çektiğini de anlıyoruz.

¹⁴ “Ne zamandı? Çok güzel bir ses ve ciddi bir melodi. Bu şarkının Almanca çevirisi var mı? Varsa nerede?”

¹⁵ “Bu şarkı 70’li yılların ortalarında kaydedildi. Bu şarkının adı olan “Zalim Almanya”daki Türk misafir işçilerin durumunu yansıtıyor.

Sıla özlemiyle bağlantılı söylenen ağıtlardan biri de Taner Olgun (1976-2020)'un seslendirdiği *Almanyalarda*¹⁶ (URL-17) adlı ağıttır. 19 Mart 2019'da Taner Olgun'un resmî YouTube hesabından paylaşılan video 10 Ekim 2020'ye kadar 13.111 kez görüntülenmiş. Bağlama eşliğinde seslendirilen ağıtın videosunda Taner Olgun fotoğrafları ile Almanya ve Almanya'da yaşayan Türkler olduğunu düşündüğümüz kişilerin fotoğrafları kullanılmış.

Ağıtta, daha fazla para kazanmak için gidilen Almanya'nın yarattığı hüznün ve sılıya dönememekten kaynaklı çaresizlik anlatılmış:

Çağırısam bağırsam duyulmaz sesim²
Sılıya gitmeye yetmez nefesim
Bütün eşi dostu geldi göresim²
Ağlayıp dururum Almanyalarda⁵

Dilimiz de işit dilimiz başka²
İhtiyaç mı vardı saraya köşke²
Köyümde [Sılamda] kalıp da gelmesem keşke²
Ağlayıp dururum Almanyalarda² (Url-17)

Ağıt altına yapılan yorumlara baktığımızda da ağıtla bağlantılı olarak gurbete sitemi ve sılıasına dönemeyenlerin hikâyesini görürüz:

“Hasan Oz: Geldik'te ne olduk gurbet ellerde Ağlar olduk buralarda...□”

“Nurhan Aydemir: İçim sızladı yine, adın bata almanya □”

“Muammer Erdoğan: Off off yine iki kere üzüldüm hem ustaya hem arkadaşımın mekanları cennet olsun. Usta ikinizde aynı yasta gittiniz can arkadaşım almanyada kanser oldu tlfonda dedi köyüme gitsemde dut yesem derdi 1 hafta sonra geldi geldi ama cansız bedeni geldi ustume dağları devrdiler sanki bu turkıyu her dinlediğimde onu hatırlarım. Köyüne gelmeye yetmedi nefesi. □” (URL-17)

Yüksel Özkasap'ın seslendirdiği *Verem Oldum Hasta Düştüm Köln'de*¹⁷ (URL-18) adlı ağıt da sıladan ayrı kalma ve özlem konuludur. 21 Şubat 2019'da “Malatyalı Yüksel Özkasap” tarafından yüklenen video 24 Ekim 2020'ye kadar 563 kez görüntülenmiş. Bağlama eşliğinde seslendirilen ağıtın videosunda görsel olarak plak kapak fotoğrafı kullanılmış.

¹⁶ Ağıt, Ozi Produksiyon'dan çıkan “Kara Gözlüm” adlı albümde yer almaktadır.

¹⁷Bu ağıt, Yavuz Burç Plak'tan çıkan ve içinde “Kuş Uçar Kafes Kalır” adlı türkünün de bulunduğu bir 45'likte yer alır.

Ağıtın başında tren sesi duyulur. İşçi gönderiminin başladığı ilk zamanlar işçilerin Sirkeci'den hareket edip Münih'e varan trenleri kullandıkları düşünüldüğünde, bu tren sesinin, Türk işçileri Almanya'ya götüren trenleri simgelemek için kullanıldığı düşünülebilir.

Bir ezgili, bir ezgisiz bir ezgili, bir ezgisiz bir ezgili şekilde icra edilen ağıtta, yoksulluk sonucu gidilen yabancı diyarlarda yalnız kalma, sılaya özlem ve tüm bunların sonucu Alamanyalarda hastalanma konusu işlenir. Muhattap olarak ise anne alınır:

Yoksulluk beni de yurdumdan attı
Hastaneler de ciğerimi kanattı anam
Anamdan yârimden sılamdan attı
Verem oldum da hasta düştüm Kölün'de² (URL-18)

c- Alamanya İçin Söylenen Ağıtlar

Bu başlık altında direkt Almanya'ya ve Almanya'nın hastanelerine, hapishanelerine söylenen ağıtlar alınmıştır.

Bu ağıtlardan ilki Metin Türköz'ün seslendirdiği *Alman Hastanesi*¹⁸ (URL-19) adlı ağıttır. 21 Şubat 2019'da "Kayserili Âşık Metin Türköz" tarafından yüklenen video, 9 Ekim 2020'ye kadar 133 kez görüntülenmiş. Bağlama eşliğinde seslendirilen ağıtın videosunda, ağıtın yer aldığı 45'liğin kapak fotoğrafı görsel olarak kullanılmış.

Ağıtta, gurbette ölmenin zorluğuna ve acısına vurgu yapılırken Alman hastanesine ve zalim olarak ifade edilen doktorlara sitemlerde bulunulur:

Kaldım hastanede bir kemik deri
Gurbette ölenin yoğumuş yeri
Sızlıyor vücudum gan ter içinde²
Alman hastanesi öldürdün beni² (URL-19)

Uzun hava olarak nitelendirilen ve yine Metin Türköz tarafından seslendirilen *Alman Hapishanesi-Zalim Gardiyan*¹⁹ (URL-20) adlı ağıt da Alman hapishaneleri üzerinedir. 27 Şubat 2019'da "Kayserili Âşık Metin Türköz" tarafından seslendirilen ağıt, 9 Ekim 2020'ye kadar 135 kez görüntülenmiş. Bağlama eşliğinde seslendirilen ağıt hitap içeren, ön söz olarak ifade edebileceğimiz bir girişle başlar. Âşık ön sözde önce kendini tanıtır daha sonra söyleyeceği ağıtın konusu ile ilgili dinleyiciyi bilgilendirir:

¹⁸ Bu ağıt, Yavuz Burç Plak'tan çıkan ve içinde "Hacı Bekir Lokumu" adlı türkünün de bulunduğu bir 45'likte yer almaktadır.

¹⁹ Bu ağıt, Yavuz Burç Plak'tan çıkan ve içinde "Dolaştım Sarıkız Hep Senin İçin" adlı türkünün de bulunduğu bir 45'likte yer almaktadır.

“Sevgili kardeşlerim,

Bendeniz Âşık Metin Türköz. 1960’da Almanya’ya geldim. Köln meyhanelerini, kahvehanelerini, fabrikalarını dile getirdim. Şimdi Almanya hapishanesindeki mezalimi anlatacağım.” (URL-20)

Alman hapishanelerindeki durumun anlatıldığı ağıtta, hallerine acıması için gardiyanlara bir sesleniş vardır. Zorunluluktan gelinen Almanya’da kendilerine biraz daha anlayış gösterilmesi beklenmektedir. Fakat duruma bakıldığında gardiyanların zalim, polislerin ise merhametsiz oldukları vurgulanmaktadır:

Kimi on beş sene kimi muebbet

Alman polisinde de yohtur merhamet [oy oy oy oy]

Beklemiyom sizden artıh merhamet

Acı şu halime zalım gardiyan

[Aman acı şu halime de zalım gardiyan] (URL-20)

Fayat Alagöz tarafından seslendirilen *Zalim Almanya*²⁰ (URL-21) adlı ağıtta ise sevdiği Almanya’ya giden âşığın Almanya’ya seslenişini, sitemini ve bedduasını görürüz:

[Amanın] Almanya seni de delik delik delerim²

Kalbur alır da nerden gelen toprağın elerim [aman³]

[Amanın] Eger yârime gelirim gelmez ise de gene valla

Bugün taş üstünde taşın kalmasın derim zalım Almanya [Almanya²]

Ah neden sevdiğimi de elimden aldın

Gettin Almanya Almanya [Almanya² oy] (URL-21)

6 Mayıs 2009’da “Abdullah bayhan” adlı kullanıcı tarafından yüklenen video, 10 Ekim 2020’ye kadar 14.618 kez görüntülenmiş. Bağlama eşliğinde seslendirilen ağıttın videosunda doğadan çeşitli fotoğraflar kullanılmış.

4. Sonuç

Çalışmada, Batı Avrupa ülkelerine gerçekleşen işgücü göçüyle bağlantılı olarak ortaya çıkan gurbet olgusunun ağıtlara yansımaları incelenmiştir. Video paylaşım sitesi YouTube’da bulunan Alamanya ağıtları ile sınırlandırılan çalışma ile ağıtların –özelde Alamanya ağıtlarının- elektronik kültür ortamlarındaki varlığına dikkat çekilmeye çalışılmıştır. YouTube’dan ulaşılan 16 ağıttın incelendiği çalışmada kadın yaratıcılığının ürünü kabul edilen ağıtların erkekler tarafından da söylendiği görülmüştür. Bunda, âşık edebiyatının erkekler arasında yaygın

²⁰ Bu ağıt, Arif Güner Müzik’ten çıkan “Meleğim” adlı albümde yer almaktadır.

olmasının ve işgücü göçüyle gidenlerin büyük bir bölümünün erkek olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Ağıtların –Ana Acısı Başkadır hariç- enstrümanlar eşliğinde stüdyo ortamında seslendirildiği ve büyük bir bölümünün yayınlanan albümlerde yer aldığı görülmüştür. Buna bağlı olarak da videolarda görsel olarak albüm kapak fotoğrafları kullanılmıştır. Albümlerin daha eski tarihlerde yayınlanmış olduğu tahmin edilmesine rağmen videoların hemen hepsinin yüklenme tarihlerinin yakın olduğu dikkat çekmektedir.

Ağıtların büyük bölümünün şekil olarak halk edebiyatı geleneğine uygun olduğu görülse de ölçü, kafiye ve dize sayılarındaki kararsızlıklar şeklin içerik için feda edildiğini göstermektedir. Özellikle ölüm gibi acı bir olay ve ölümlerle eş değer görülen ayrılık üzerine söylenen ağıtlarda duygunun baskın gelmesi ve içeriğin ön planda olması gayet normal görünmektedir.

Ağıtlar genel olarak kadından erkeğe, erkekten kadına, evlattan babaya ve babadan evlada söylenmiştir. Konu bakımından ağıtlar üç başlık altında değerlendirilmiştir. Sayı bakımından en fazla ağıtın ise ayrılık ve özlem üzerine olduğu görülmüştür. İşçi olarak gönderilen kişilerin çoğunun o zamana kadar memleketlerinden dahi dışarı çıkmadıkları düşünüldüğünde sılaya ve sevdiklerine olan özlemlerini dile getirmeleri olağandır. Bu noktada sadece gurbete çıkanlar değil sılada kalan sevdikleri de bu ayrılığa alışamayıp ağıtlar söylemişler, dön çağrılarında bulunmuşlardır.

Sonuç olarak, Alamancıların ve sıladaki sevdiklerinin duygularını yansıtan ağıtlar YouTube gibi dünyanın dört bir tarafından insanın ulaşabildiği bir platformda yayınlanarak hem geniş kitlelere ulaştırılmış hem de unutulmasının önüne geçilmiştir. Ağıtların, içinde yer aldıkları albümleri yayınlayan müzik şirketleri tarafından yayınlanması olumlu bir gelişmedir, en azından ağıtların isimleri konusunda bir yanlışlık olması söz konusu değildir. Fakat bazı ağıtların kişilerce yüklenmesi ve ağıtların isimlerini farklı verme olasılığının bulunması elektronik kültür ortamının sorunlarından biri olarak görülebilir. Yine ağıtların ilk yayın tarihlerinin verilmemesi bir eksiklik olarak görülmekte, hangi yıllar arasında hangi konular üzerine yoğunlaşıldığını anlamamızı zorlaştırmaktadır.

Yazılı Kaynaklar

- ABADAN Unat, N. (2017). *Bitmeyen göç / Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ALTINKAYNAK, E. (1997). *Pınarbaşı-Sarız-Tomarza Avşar ağıtları* (Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- ARTUN, E. (2012). *Anonim Türk halk edebiyatı nazmı*. Adana: Karahan.
- ASLAN, E. (2010). *Türk halk edebiyatı*. Ankara: Maya Akademi.

- AVŞAR, M. ve Türkmen, İ. (2013, Mayıs). *Neşet Ertaş türkülerinde göç ve gurbet olguları*. S. Bekki (Ed.), Uluslararası bozkırın tezenesi Neşet Ertaş sempozyumu bildiriler (C.1, 67-87) içinde. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi.
- AYDIN, F. (2014). *Uluslararası işgücü anlaşmaları*. Ankara: Kayıhan Ajans.
- BALİ, M. (1997). *Ağıtlar*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- BAŞGÖZ, İ. (1986). *Ağıtlar üzerine*. Folklor yazıları içinde (s. 245-247) . İstanbul: Adam.
- BAYAT, F. (2011). *Türk folklorunda ağıt*. E. Gürsoy Naskali (Yay. haz.), Ağıt kitabı içinde (s. 257-270). İstanbul: Kitabevi.
- BEKKİ, S. (2004). *Baş yastıkta göz yolda / Sivas türküleri*. İstanbul: Kitabevi.
- BEKKİ, S. (2016). *Kadın yaratıcılığının ürünü olarak anonim halk edebiyatı türleri*. Özkul Çobanoğlu vd. (Ed.), IV. Kazan uluslararası halk kültürü sempozyumu bildiriler (904-911) içinde. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- BORATAV, P. N. (1997). *Türk ağıtlarının işlevleri, konuları ve biçimleri*. P. N. Boratav ve R. Dor (Yay. Haz.), Anadolu ağıtları içinde (s. 13-25). İstanbul: İletişim.
- ÇAKMAK, S. (2016). Van ilinde ağıt yakan kadınlar ve ağıtların sosyal/psikolojik yönleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. 9(17), 217-232.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2000). *Âşık tarzı kültür geleneği ve destan türü*. Ankara: Akçağ.
- ELÇİN, Ş. (1990). *Türkiye Türkçesinde ağıtlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- FİDAN, S. (2017). *Âşıklık geleneği ve medya endüstrisi – Geleneksel müziğin medyadaki serüveni-*. Ankara: Grafiker.
- GÖRKEM, İ. (2001). *Türk edebiyatında ağıtlar / Çukurova ağıtları (Metin-İnceleme)*. Ankara: Akçağ.
- GREVE, M. (2006). *Almanya'da 'Hayali Türkiye'nin müziği*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- GÜNAY, U. (1996). Folklor, reklam ve tarhana. *Milli Folklor*. 31-32, 3-12.
- IOM Uluslararası Göç Örgütü (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. R. Perruchoud ve J. Redpath-Cross (Ed.). Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.
- IRMAK, Y. (2018). *Almanca / Batı Avrupa göçmen Türk toplumuna sosyo-kültürel bir bakış*. Ankara: Berikan.

- İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü (1980). *1978 İstatistik Yıllığı*. Ankara. Tablo 18. Erşim adresi: <https://media.iskur.gov.tr/13344/1978-istatistik-yilligi.pdf>.
- İŞKUR / T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu (2016). *2016 İstatistik Yıllığı*. 156-157. Erşim adresi: <https://media.iskur.gov.tr/13397/2016-istatistik-yilligi.pdf>.
- KAYA, D. (2007). “Ağıt”. *Ansiklopedik Türk halk edebiyatı terimleri sözlüğü*. Ankara: Akçağ. 28-42.
- KEMAL, Y. (1992). *Ağıtlar*. İstanbul: Toros.
- KORKMAZ, M. A. (2012). *Almanya Türklerinde başarı ve başarısızlığı kavramsallaştırmaya bağlı kişisel anlatımların aileye ve çevreye yansımada geleneksel yapılar ile dünya görüşünün işlevsel analizi* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- KORKMAZ, M. A. (2017). *Almanya işgücü toplumunun muhalif sesi Könlü âşık Metin Türköz*. N. Elmas ve diğerleri (Ed.), 1. Uluslararası Dil, Sanat ve İktidar Sempozyumu Bildiriler Kitabı (437-448) içinde. Giresun.
- KORKMAZ, M. A. (2018). Almanya’da bir âşık Kayserili Metin Türköz. *Şehir Kültür Sanat*. 19, 80-85.
- ONG, W. J. (2010). *Sözlü ve yazılı kültür / Sözüün teknolojileşmesi*. İstanbul: Metis.
- ÖZEN, A. (2011). *Dile dökülen acı: Kayseri İncesu’dan ağıtlar*. E. Gürsoy Naskali (Yay. haz.), Ağıt kitabı içinde (s. 83-88). İstanbul: Kitabevi.
- ŞİMŞEK, E. (1993). *Kadirli ve Osmaniye ağıtları*. Antakya: Kültür Ofset.
- TAHTAİŞLEYEN, N. (2013). *Anadolu ağıt geleneğinin özellikleri ve kültürel süreklilikteki rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- TURAN, F. A. ve Bolçay E. (2010). *Sazın ve sözüün sultanları / Belçika’da yaşayan halk şairleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- YILMAZ, M. (2015, 28 Aralık). *Köln bülbülü*. Erşim adresi (08.10.2020): malatyahaber.com/haber/koln-bulbulu/.
- YÜCEL, H. (2019, 30 Mayıs). “Gurbette” müzik yaşamı. *Perspektif*. 282.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/galeri-en-cok-turkun-yasadigi-20-ulke-disisleri-bakanligi-acikladi-41438390/21> (19.10.2020) [E.T: 21.10.2020]
- URL-2: <https://www.youtube.com/intl/tr/about/>. [E.T: 22.10.2020]

- URL-3: [İzin Ver Meister Köye Gideyim “Âşık Metin Türköz”]
https://youtu.be/qXlH31MLO_o [E.T: 21.01.2020]
- URL-4: [Benim Döndü’m Almanya’ya Gidiyor “Âşık Metin Türköz”]
<https://youtu.be/aTGVYxHHROQ> [E.T: 21.01.2020]
- URL-5: [Almanya’ya Ağıt “Nusret Sümmanioğlu”]
<https://youtu.be/BKTRDrpXFJQ> [E.T: 21.01.2020]
- URL-6: [Almanya’ya Ağıt (Hikâyesi) “Nusret Sümmanioğlu”]
https://youtu.be/_RpU6dtDY1U [E.T: 10.10.2020]
- URL-7: [Almanya’dan Çıktım “Kamil Abaloğlu”]
https://youtu.be/HP2_HT6F0ik [E.T: 21.01.2020]
- URL-8: [Döndü Kızın Ağıdı “Metin Türköz”] <https://youtu.be/T18UUmCjmd0>
[E.T: 21.01.2020]
- URL-9: [Ana Acısı Başkadır “Söyleyeni Belli Değil”]
<https://youtu.be/vajRwINWtWU> [E.T: 02.02.2020]
- URL-10: [Almanya’da Ölenler “Yüksel Özkasap”]
<https://youtu.be/7Ab40iBDQ28> [E.T: 24.10.2020]
- URL-11: [Almanya “Murat Çobanoğlu”] <https://youtu.be/Wes6vuZh3Cw> [E.T:
17.10.2019]
- URL-12: [Oğulun Babaya ve Babanın Oğula “Murat Çobanoğlu”]
<https://youtu.be/UPoZM48cWUo> [E.T: 10.10.2020]
- URL-13: [Erkeğimi Alan Almanya “Mahmut Taşkaya”]
<https://youtu.be/ES7PMonS4DE> [E.T: 25.01.2020]
- URL-14: [Zeyneb’e Ağıt “Çekiç Ali”] <https://youtu.be/YS0dZpTNR2k> [E.T:
30.09.2019]
- URL-15: http://www.ihsanozturk.com/cekiç_ali-39.html [E.T: 09.10.2020]
- URL-16: [Çürütmüş Ömrümü Zalim Almanya “Mahmut Erdal”]
<https://youtu.be/9DxbPCpy-Ys> [E.T: 25.03.2020]
- URL-17: [Almanyalarda “Taner Olgun”] <https://youtu.be/qYQuYuqNRKI> [E.T:
03.08.2020]
- URL-18: [Verem Oldum Hasta Düştüm Köln’de “Yüksel Özkasap”]
<https://youtu.be/8RoNpIdqCjE> [E.T: 24.10.2020]
- URL-19: [Alman Hastanesi “Metin Türköz”] <https://youtu.be/zI5fMQaHmhQ>
[E.T: 21.01.2020]
- URL-20: [Zalim Gardiyan “Metin Türköz”] <https://youtu.be/1TxQRZDaLWc>
[E.T: 03.09.2020]

URL-21: [Zalim Almanya “Fayat Alagöz”] https://youtu.be/nu3Vn1Su_jg [E.T: 21.01.2020]

Ağıt Metinleri

1- İzin Ver Meister Köye Gideyim

“Metin Türköz”

Of of! Hasretlik bağrımı yakıyor, dayanamıyorum hasretliğin acısına. Of of!

İzin ver meister köye gideyim
Ah çekip de arham sıra ağlar var²
Bakarım bakarım sılam görünmez
Aramızda yıkılası dağlar var²

Garşıdan garşıya yanar bir ışık
Bunu söylüyenin dilleri âşık²
Bir buğday benizlim zülfü dolaşık
Gitme diye beni yolda eyler var²

Âşık der ki biraz kendim öveyim
Taşlar alıp gara bağrım döveyim²
Güzel sevme derler nasıl sevmeyim
Yanağı üstünde çifte benler var²

2- Benim Döndü'm Almanya'ya Gidiyor

“Metin Türköz”

Benim Döndü'm Almanya'ya gidiyor
Arbeitsamt'a işçi diye yazılmış
Dizlerim tutmuyor yüzüm gülmüyor
Benim Döndü'm Almanya'ya gidiyor [*vay canım*]

İzinlere gittim de nişanlar goydum
Köyün alt ucunda da bir haber duydum
Beş ayım dolmadan da yârden ayrıldım
Benim Döndü'm Almanya'ya gidiyor [*sevdiğim*]

Yüce dağ başında da gar yağar durur
Ağam gafasını da daşlara vurur
Gara haber de Döndü'm ne tez duyulur
Benim Döndü'm Almanya'ya gidiyor [*sevdiğim*]

Dolanı dolanı da çıhtım yamacı
Ayrılıh ataşı da ölümden acı
Döndü'm eğer de Almanya'dan dönmezsen
Ben sana gardaşım sen bana bacı [*sevdiğim*]

3- Almanya'ya Ağıt

“Nusret Sümmanioğlu”

Gurbet çilesi çekmek çok zordur. Almanya'daki işçilerimizden ölenlere ağıt:

Döndük Almanya'dan silaya doğru
Dağlara sis çöktü boran ağladı
Neşeli neşeli çıhtıh asvalta²
Acı korna çaldı fren ağladı²

Rüya gördük gorhu çöktü yürege
Bir soğukluk geldi gola bilege
Arabadan kaçıp çarptık direge²
Motor kederlendi fren ağladı²

Döndü cenazemiz Gümüşhane'ye
Varın gidin haber verin Suna'ya
Saat onda teslim olduh haneye²
Bahçeli sızladı şiran ağladı²

Şerafeddin Selahaddin dediler
Fehime'nin sesi dağları deler
Hüsameddin Sinan yetim yavrular²
Baş ucunda boyun buran ağladı²

Vatandaşlar kederliyiz bu sıra
Başınız sağ olsun vatandaşlar
İki dağ devrilip girdi mezara²
Üzerinde talhın veren ağladı²

4- Almanya'dan Çıktım

“Kamil Abaloğlu”

Almanya'dan çıktım da gelirim deyi
Hiç ahlıma gelmedi de ölürüm deyi
Ufacıh yavruları da görürüm deyi²

Yata yata (da) her yanlarım çürüdü
[Yata yata (da) yerde yanım çürüdü]
Bahar geldi yağın garlar eridi²

Adımı sorarsan da nazırdır nazır
Gazıldı mezarım da cenazem hazır
Yetişdin arhamdan da gır atlı Hızır²

Yata yata (da) her yanlarım çürüdü
[Yata yata (da) yerde yanım çürüdü]
Bahar geldi yağın garlar eridi²

Gundura aldım da yüzü solmadı
Gardaşlarım aramıya gelmedi
Galdım yollarda da anam kimse görmedi
[Galdım gurbet elde de anam kimse görmedi]
Yata yata (da) her yanlarım çürüdü²
Bahar geldi yağın garlar eridi²

5- Döndü Kızın Ağdı

“Metin Türköz”

Bileydim de Döndü seni almazdım
Kör olası da Almanya’ya gelmezdim
Yedi dane yavrumu da ösüz goymazdım
Gader böyle imiş de kime ne deyim²

İstek yaptı da gardaş beni getirdi
Tahsi duttu da cenazemi götürdü
Yavrularım da başucunda oturdu
Gader böyle imiş de kime ne deyim²

Duvar da resmimi de çıkarın atın
Birikin gardaşlar da yasımı dutun
Yedi dane yavrum da galıyor yetim
Gader böyle imiş de kime ne deyim²

Alman dohtor da tabutumu bağıyor
Âşık Metin de destanımı söylüyor
Yedi dane yavrum da Türkiye’de ağlıyor
Gader böyle imiş de kime ne deyim²

6- Ana Acısı Başkadır

“Söyleyeni Belli Değil”

Anam öleli de gülmüyo yüzüm
Ağlıya ağlıya gan doldu gözüm
Sen küsme anam da garip gızına²
Gelemedim gâvurlar vermedi izin²

Köye varınca da gırıldı belim
Artıh ben gülmem de öksüzüm dedim
Hayrettin gurbanım gırma gönünü²
Gözünde merhamet ben sende gördüm²

Yememiş (içmemiş) yutmamış suyu
İçimden çıhmıyo ah anam sızı
Niye kimsesiz öldün anam gurban olurum
[Niye kimsesiz öldün gurbanım anam]
Yoh muydu anamın beş tane gızı²

Keleş gızını da anam beklemiş
Direnmiş anam da canını vermemiş
Hızlı sür arabayı Doğan gurbanım²
Anam keleşten de umut beklemiş²

Gâvurun dağında garip gezerim
Gizli gizli ben gözyaşı dökerim
Ölümden gorhmuyom anam gurbanım
[Ölümden gorhmuyom gurbanım anam]
İnşallah ben yanına gelirim²

Kesmişler mi anamın saçını

Çağırıydın Atiye Uhulu kızını
Gelin mi yoh gurban olurum anam²
Yükle götür gardaş anamın göçünü²

Hayrettin'den aldım anamın ...
Galmamış anamın dizlerinde dermanı
Niye görmedin gardaş gurbanım
Örtmemişler anamın üstüne yorganı
[Niye görmedin gurbanım gardaşım]
[Niye örtmemişler anama yorganı]

Köye varınca da bir tek görseydim
O gün yatıp da südün ...
Yağlı dürüm istemem gurbanım anam
[Yağlı dürümünü istemem anam]
Yavan ekmeeni ben tek yeseydim²

Atiye anamı almıya geldim
Dertlerini anamın sarmıya geldim
Yutamıyon mu anam gurban olurum²
Bir yudum suyunu vermiye geldim²

Açmayın camı da esmesin yeller
Anamın derdini ne bilsin eller
Anam Meliha'nın yolunu bekler²
Yol verin de dağlar anama gidiyim
[İzin verin gâvurlar ben anama gidiyim]

Ananın acısı ne bek zorumuş
Atiye senin odan ne bek darımış

Ben nasıl yanmayım dertli anama²
Ölmeden evel de dizi kırılmış
[Düşmüş odada da dizi kırılmış]

Hayrettin sana da ne bek yanıyo
Abim de saçlarını yoluyo
Niye yahmadınız soyha sobayı²
Kömürün gapıda yığılı duruyo²

Anamın elini ısıttım geldim
İyi olur deyi ben umut ettim
Gayle çekmeyin bacılarım gurbanım²
Atiye geline emanet ettim²

7- Almanya’da Ölenler

“Yüksel Özkasap”

Almanya derler de olmaz olaydı
Cenazemiz de Türk toprağını bulaydı
Mü’min kardeşlerimiz namazımız kılaydı
Aç şu İstanbul’a yolumuz Ya Rab!

} Şiir

Almanya’da kalanlar ah
Acı ey yüce Allah’ım yâr ey ey
Kara toprağına Türkiye’min
Gömdür ölümü Allah’ım yâr ey ey *[medet ey aman aman]*

Nişanlıma söyleyin yoluma çıksın
Cenazem geliyor boyuma baksın
Alları çıkarıp karalar taksın
Muradımız mahşere kaldı sevgilim

} Şiir

Yurdumdan ayırma beni ne olursun Allah'ım [*medet ey ey ey ey*]
Mahvıma sebep sensin ey zalım yoksulluk [*aman aman*]
Beni gurbet elde koyma bari yâr [*ey aman aman gönül ey aman aman*]

8- Almanya

“Murat Çobanoğlu”

Almanya sen babamı götürdün
Hallerimiz yaman oldu dön baba
Hanı söz vermiştin çabuh gelecece
Hallerimiz yaman oldu dön baba
[*N'olur dön baba vay zalım baba*]

Baba bilir misin bize ne oldu
Bir sene demiştin on bir yıl doldu
Ayten Mehmet Gül ve Gülten saraldı soldu
Evlerimiz viran oldu dön baba
[*N'olur dön baba vay zalım baba*]

Baba yazılanlar gelmez mi sere
Seni anıyoruz valla bin kerre
Bir oğlun var gidecektir askere
Seni görüp asker oluyum dön baba
[*N'olur dön baba vay muhannet baba*]

Çobanoğlu hem söyledi ağladı
Bu nasıl acıdır beni dağladı
Baksana Almanya seni bağladı
Dostlarımız düşman oldu dön baba
[*N'olur dön baba vay zalım baba*]

9- Oğulun Babaya ve Babanın Oğula (Almanya 2)

“Murat Çobanoğlu”

1. Kısım

Murat Amca,

Babam Almanya’ya gideli 11 yıl oldu. Askerlik çağım geldi daha dönmedi. N’olursun, babama bir mektup yaz da tez gelsin, bizi görsün. Anam, gardaşlarım her gün gözyaşı döker. Sabrımız tükendi artık. N’olursun Murat Amca babama yaz da tez gelsin:

Almanya sen babamı götürdün
Hallerimiz yaman oldu dön baba
Hanı söz vermiştin çabuh dönecen
Yaralarım çıban oldu *dön baba*³

Baba sen gideli bin sene oldu
Bir sene demiştin on bir yıl doldu
Anamın saçları hep beyaz oldu
İşih günler zindan oldu *dön baba*² [*vay baba*]
Baba boynumuzu eğemez olduh
Yeni bir elbise giyemez olduh
Valla sıcak yemek yiyemez olduh
Guru soğana razıyih yeter *dön baba*³
[*Göreydim olaydım ben gurban baba [can baba*²]]

Baba yazılanlar gelmez mi sere
Seni anıyorum valla bin kerre
Bir oğlun var gidecehtir askere
Seni görüp asker oluyum *dön baba*² [*can baba*]

Baba anam her gün için yaş döker

Ayten, Gülten, Memet boynunu bükür
Kulağım ... gözüm yol çeker
Her gün beklerim n' olur *dön baba*² [*vay muhannet baba*]

Çobanoğlu hem söyledi ağladı
Bu nasıl acıdır beni dağladı
Bu ... Almanya seni bağladı
Evlerimiz viran oldu *dön baba*³
[*Göreydim olaydım ben gurban baba [can baba vay can baba]*]

2. Kısım

Mektubunu aldım oğlum. Ağladım. Benim kolum, kanadım, aslanım oğlum. Ben Almanya'ya keyfimden getmedim. Yavrum, sizler için getdim, ömrümü tükettim. Bekle yolumu geleceğim. Anan, gardaşların sana emanet. Kendi elimle askere göndereceğim seni oğul. Bekle yavrum, geleceğim. Geleceğim oğlum:

Mektubunu alır almaz ağladım
Bekle yollarımı *gelirim oğul*²
Küçük kardeşlerin sana emanet
Bekle yollarımı *gelirim oğul*²
Sensin benim ganadım hem golum oğul [*gelirim oğul*]

Ben seni goymuştum dohuz yaşında
Şimdi büyümüşsün yirmi yaşında
Kem rüzgar esmesin senin başında
Bekle yollarımı *gelirim oğul* [*gelirim oğul*²]
Sensin benim ganadım hem golum oğul [*gelirim oğul*]

Gem kervanı birer birer çekilmiş
Duydum ... beli bükülmüş
Gurbet elde benim ömrüm sökülmiş
Bekle yollarımı *gelirim oğul*²

Mektubun içimde açmıştır yara
Gelirim dağları ben yara yara
Kendi elimle yolcu edim askere
Bekle yollarımı *gelirim oğul*²
Sensin benim ganadım hem golum oğul [*vay canım oğul*]

Garslı Çobanoğlu bir destan goşmuş
Ananın da rengi saralmış solmuş
Benim de saçlarım hep beyaz olmuş
Ümüdüm sensin *gelirim oğul*²
Bir canım var sana da gurban oğul [*gelirim oğul*]
Bekle yollarımı gelirim oğul [*canım oğul*]

10- Erkeğimi Alan Almanya

“Mahmut Taşkaya”

Çoluğunu çocuğunu, ailesini burda bırakıp Almanya’ya giden bir işçi oranın yaşayışı, zevki, âlemi hoşuna gider. Buradaki çoluğunu çocuğunu, ailesini unuttur. Ailesi bir bahar, iki bahar gocası gelmez. Gocasına şöyle seslenir:

Yiğidim erkeğim efendim deyim
Saçlarım ağardı dökülmeden gel hele
Buludum yağmurum başka ne deyim
Güzelliğim çöküp yıkılmadan gel hele [*gel hele*³]²

Bazı elemdeyim bazı yasdayım
Sen gideli çoh dert çekdim hastayım
Bir gün mektup yazıp seni isteyim
Sevgin bedenimden çekilmeden gel hele [*gel hele*³]²

Yaşlandım düşüyor ağızımdaki diş

Ben sana goşarım sen de bana goş
Birkaç tane kerpiç birkaç da daş
Kabirde bağırma dikilmeden gel hele [*gel hele³*]²

.....

.....

Pirini seversen yâr beni üzme
Genciken belimiz bükülmeden gel hele [*gel hele³*]²

11- Zeyneb'e Ağıt

“Çekiç Ali”

[*Aman*] Şad olup gülmüyo galbi yaslıdır
Garlı dağlar gibi başı pusludur [*oy oy*]
[*Aman*] Ela gözleri nemli kiprik ıslıdır [*oy oy ıslıdır*]²
Düşmüş Alman'a yolu Zeyneb'in [*Zeyneb'in oy*]²

Emsali yoh da elden aşiretten
Destan olup söyleniyon dillerden [*oy*]
[*Aman*] Garip bülbül gibi ıssız çöllerden [*oy oy çöllerden*]²
Solmuş bağçesinde gülü Zeyneb'in [*Zeyneb'in oy*]²

12- Çürütmüş Ömrümü Zalim Almanya

“Mahmut Erdal”

Sararmış gül benzin gurbet ellerden
Çürütmüş ömrümü zalim Almanya [*Almanya*]
Haber mi beklersin esen yellerden
Eritmiş ömrümü zalim Almanya [*Almanya yıkılсын Almanya*]

İl gâvuru vurur taş gibi sözler
Dermanın mı yokmuş sararmış yüzler

Yavrum boynunu eğmiş yolumu gözler
Bırakmaz yakamı zalım Almanya [*Almanya yıkılasın Almanya*]

Bilmem kaderde böyle olmak vardı
Sanki sen sığmadın vatan mı dardı
Mecbur kaldın kardeş geçim zorardı
Çürütmüş ömrümü zalım Almanya [*Almanya yok olasın Almanya*]

Düşünür mü gayıtsızca yatanlar
Kör olsunlar seni böyle atanlar [*atanlar*]
Elde sürünecek vatan satanlar
Çürütmüş ömrümü zalım Almanya [*Almanya yok olasın Almanya*]

Bülbül gülü bekler ahu zârımdır
Hasretlik içinde figanlarımdır narımdır
Gel kardeş üzülme mevla kerimdir
Çürütmüş ömrümü zalım Almanya [*Almanya yıkılasın Almanya*]

13- Almanyalarda

“Taner Olgun”

Yüreğimde sızı çıhtım yurdumdan
Emmi dayı ağlar oldu ardımdan
Şu feleğin hasret dolu derdinden²
Ağlayıp dururum Almanyalarda⁵

Dilimiz de işit dilimiz başka²
İhtiyaç mı vardı saraya köşke²
Sılamda kalıp da gelmesem keşke²
Ağlayıp dururum Almanyalarda²

Çağırsam bağırsam duyulmaz sesim²
Sılaya gitmeye yetmez nefesim
Bütün eşi dostu geldi göresim²
Ağlayıp dururum Almanyalarda⁵

Dilimiz de işit dilimiz başka²
İhtiyaç mı vardı saraya köşke²
Köyümde [Sılamda] kalıp da gelmesem keşke²
Ağlayıp dururum Almanyalarda²

14- Verem Oldum Hasta Düştüm Köln'de

“Yüksel Özkasap”

Verem oldum hasta düştüm Köln'de
Derdimi söylecek de bir kimsem yoktur [anam]
Sızlayan yaramı da görmedi doktor [anam]
Verem oldum da hasta düştüm Köln'de²

Bütün trenler de gelip geçecek
Anam gözyaşlarım da kimler silecek
Son mektubun da beni bulamıyacak
Verem oldum hasta düştüm Köln'de

} Şiir

Bütün trenler de gelip geçecek [anam]
[Oy] Anam gözyaşlarımı da silemiyecen
Son mektubun da beni bulamıyacak [anam]
Verem oldum da hasta düştüm Köln'de²

Yoksulluk beni de yurdumdan attı
Anam hastaneler de ciğerimi kanattı

} Şiir

Anamdan yârimden sılamdan attı
Verem oldum hasta düştüm Köln'de

Yoksulluk beni de yurdumdan attı
Hastaneler de ciğerimi kanattı anam
Anamdan yârimden sılamdan attı
Verem oldum da hasta düştüm Kölün'de²

15- Alman Hastanesi

“Metin Türköz”

Gece girdim hastaneden içeri
Asistanlar karşıladı hemşeri
Sorgusuz sualsiz girdim yatağa
Zalım dohtor vurdu hemen hançeri

Kaldım hastanede bir kemik deri
Gurbette ölenin yoğumuş yeri
Sızlıyor vücudum gan ter içinde²
Alman hastanesi öldürdün beni²

16- Zalim Gardiyan

“Metin Türköz”

Sevgili kardeşlerim,

Bendeniz Âşık Metin Türköz. 1960'da Almanya'ya geldim. Köln meyhanelerini, kahvehanelerini, fabrikalarını dile getirdim. Şimdi Almanya hapishanesindeki mezalimi anlatacağım:

Karanlık hücreler demir parmaklar
Her gün yükseliyor da binlerce âhlar [*oy oy oy oy*]
Şu Köln'de söndü nice ocahlar
Acı şu halime zalım gardiyan

[Aman acı şu halime de zalım gardiyan]

Kimi on beş sene kimi muebbet
Alman polisinde de yohtur merhamet *[oy oy oy oy]*
Beklemiyom sizden artıh merhamet
Acı şu halime zalım gardiyan
[Aman acı şu halime de zalım gardiyan]

Her sabah künyemi ohur gardiyan
Hapise düşmüşüm de yohtur ağlıyan *[oy oy oy oy]*
Senin ocâna düştüm zalım Almanya
Acı şu halime zalım gardiyan
[Aman acı şu halime de zalım gardiyan]

17- Zalim Almanya

“Fayat Alagöz”

Şo dagın ardında gelin sesi var a *[gelin sesi var a]²*
Bilmem bu zalım Almanya'nın da bizde nesi var *[oy oy]*
Bir yârım vardı da aldın elimden *[aldın elimden²*
Daha ne istersin de benden zalım Almanya *[aman³ ah aman aman²*

[Amanın] Almanya seni de delik delik delerim²
Kalbur alır da nerden gelen toprağın elerim *[aman]³*
[Amanın] Eger yârime gelirim gelmez ise de gene valla
Bugün taş üstünde taşın kalmasın derim zalım Almanya *[Almanya]²*
Ah neden sevdiğimi de elimden aldın
Gettin Almanya Almanya *[Almanya² oy]*